

Vilniaus miesto apylinkės teismas

Ieškovas:

Grant Arthur Gochin

Gimimo data: 1963-11-02

Adresas: 10 900 Winnetka ave, Chatsworth, CA 91311

Jungtinės Amerikos Valstijos

Ieškovo atstovas (adresas korespondencijai):

Advokatas Rokas Rudzinskas

A. Mickevičiaus g. 14-2, LT-08119 Vilnius

tel.: 8 614 88303, el. paštas: rokas@rlaw.lt

Atsakovas:

BĮ Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras

Juridinio asmens kodas: 191428780

Adresas: Didžioji g. 17/1, Vilnius

Ieškinys yra teikiamas elektroninėmis ryšių priemonėmis

Ieškinyje yra reiškiamas neturtinis reikalavimas

IEŠKINYS DĖL ISTORINIŲ PAŽYMŲ PANAIKINIMO 2020 m. gegužės 29 d., Vilnius

1. FAKTINIS SKUNDO PAGRINDAS

Atsakovas yra biudžetinė įstaiga, turinti įstatymo suformuotus uždavinius ir tikslus : okupacinių režimų 1939-1990 metais vykdyto Lietuvos gyventojų fizinio bei dvasinio genocido tyrimas, istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas. Atsakovas skelbia mokslinę, informacinę, analitinę medžiagą, leidžia leidinius apie Lietuvos gyventojų genocidą ir pasipriešinimą okupaciniams režimams.

2015 m. liepos mėnesį, Vilniaus miesto mero prašymu, atsakovas parengė istorinę pažymą, kuria pateikė savo paaiškinimus dėl Jono Noreikos galimo kolaboravimo su naciais 1941 - 1943 m.

2015 m. spalio mėnesį atsakovas parengė dar vieną istorinę pažymą apie Joną Noreiką, kurią savo internetiniame **tinklapyje publikavo viešai**, taip pat persiuntė Vyriausybės kancleriui, Vilniaus merui ir Vrublevskių bibliotekos direktoriui.

Atsakovo istorinių pažymų argumentai yra vienareikšmiški ir išsklaidantys visus įtarimus dėl galimai įvykdytų nusikaltimų prieš žmoniją. Svarbesnės citatos pateiktos žemiau :

“Yra žinių, kad J. Noreika 1941 m. liepos mėn. gyveno Telšiuose. Čia jis vadovavo Telšių aps. LAF organizacijai ir aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Vadovaudamas vietos aktyvistų štabui, jis prisidėjo prie teisinio persekiojimo asmenų, kurie 1940–1941 m. bendradarbiavo su sovietų okupaciniu režimu.”

“Vokiečių okupacijos laikotarpiu Jonas Noreika nėra dalyvavęs žydų masinėse naikinimo operacijose Telšių ir Šiaulių apskrityse. Tačiau okupacinei nacių valdžiai jį, kaip ir kitus lietuvių civilinės administracijos pareigūnus, pavyko įtraukti į su žydų izoliavimu susijusių reikalų tvarkymą.”

“Istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai”, “žydų suvarymas į getus <...> teikė naciams galimybę pereiti prie žydų žudymo, t.y. juos sunaikinti kaip nepageidaujamą rasę”, tačiau nėra žinių apie tai, kad J.Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu”.

“Ištirtuose archyvuose dokumentuose ir istorikų darbuose nerasta jokių žinių, net užuominų, kad J. Noreika būtų buvęs Šiaulių apskrityje vykusią masinių žydų naikinimo operacijų dalyvis.”

Ieškovas atliko nepriklausomą istorinį tyrimą, kurio metu Lietuvos archyvuose atrado daug dokumentų, liudijančių šio asmens tamprą prisidėjimą prie Lietuvos gyventojų (ypač žydų) persekiojimo ir naikinimo, taip pat šio asmens, LAF vado galią duoti nurodymus jam pavaldiems ginkluotiems asmenims (LAF savanoriams aktyvistams) ir jų grupėms.

Ieškovas ne kartą bandė komunikuoti su atsakovu prašydamas pateikti paaiškinimus dėl pažymose nurodomų aplinkybių. Atsakovas dialogo vengė. Atsakymai buvo išgaunami teikiant skundus Seimo kontrolieriui, kuris savo ruožtu įpareigodavo atsakovą suteikti prašomą informaciją.

Ieškovas nesutikdamas su istorinėse pažymose išdėstytais argumentais dėl Jono Noreikos nedalyvavimo Holokauste, 2018 m. birželio mėn. kreipėsi atsakovą su skundu, kuriame reikalavo pakeisti istorines išvadas ir pavišinti objektyvią informaciją apie Joną Noreiką. Ieškovas skundė nurodė žinomus šaltinius, istorinius dokumentus ir pateikė išsamius argumentus dėl Jono Noreikos veiklos 1941 - 43 m. Lietuvos Aktyvistų Fronte ir Lietuvių Nacionalistų Partijoje, veiklos nukreiptos prieš Lietuvos piliečius - žydus.

Atsakovas 2018-07-23 atsakydamas į ieškovo skundą, ieškovui skirtą atsakymą publikavo viešai, savo tinklapyje www.genocid.lt (nuoroda <http://genocid.lt/centras/lt/2969/a/>), tačiau paties ieškovo skundo neviešino, taip pat viešame atsakyme neaptarė nė vieno iš bemaž 40-ies ieškovo teiktų istorinių dokumentų, susijusių su Jono Noreikos veikla.

Atsakovas publikacijos vedančiajame nurodė “ *Skelbiame LGGRT centro atsakymus į Lietuvos piliečio G. A. Gochino „69 puslapių tyrimą“ apie J. Noreiką. Atkreipiame dėmesį, kad LGGRT centras jau kelinti metai atsakinėja į G.A. Gochino kaltinimus, kurie tik stiprėja ir plečiasi.*

G.A. G. Gochino “*tyrime*” apie J. Noreiką, *nepateikiant svarių įrodymų, galimai pažeidžiant LR Konstituciją ir LR Baudžiamąjį kodeksą, kaltinama daug asmenų: Juozas Brazaitis <...> Viktoras Ašmenskas.* “

2. JURISDIKCIJA

Ieškovas kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinę teisimą su skundu dėl atsakovo neteisėtų ir įžeidžiančių veiksmų, tačiau teismas 2019 - 03 - 27 sprendimu administracinėje byloje Nr. eI-534-281-2019 ieškovo skundą atmetė, istorinių pažymų teismas nenagrinėjo. Lietuvos vyriausias administracinis teismas 2020-04-01 nutartimi administracinėje byloje eA-1768-624/2020 pripažino, kad ieškovo keliamas reikalavimas dėl istorinių pažymų panaikinimo nepatenka į administracinių teismų kompetenciją.

Teismas nutarties 30 p. konstatavo, kad : Genocido tyrimo centras yra valstybės įstaiga, vykdanči veiklą, tiek priskiriamą viešajam administravimui (laisvės kovotojų ir genocido aukų teisinio statuso pripažinimas ir jų rūpyba), tiek ir **nepriškiriamą viešajam administravimui (pavyzdžiui, apibrėžtų sričių ir laikotarpių tyrimas).**

Nutarties 31 p. konstatavo, kad **pareiškėjo kreipimasis, kuris nėra susijęs su Centro veikla, priskiriama viešajam administravimui, nelaikytinas nei skundu, nei prašymu Viešojo administravimo įstatymo prasme.**

Atsižvelgiant į Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo išaiškinimą administracinėje byloje eA-1768-624/2020,¹ darytina išvada, kad reikalavimai dėl atsakovo veiklos nepatenkančios į viešojo administravimo sritį turi būti sprendžiami bendros kompetencijos teisme, rungimosi principu, pagal civilinio proceso taisykles. Todėl ieškiny s dėl neturtinės žalos atlyginimo - istorinių pažymų panaikinimo yra teikiamas pagal atsakovo buveinės vietą, Vilniaus miesto apylinkės teismui.

3. TEISĖ Į IEŠKINĮ

Ieškovo senelis Shmuel (Samuel) Gochin yra kilęs iš Papilės (Šiaulių apskritis) 1902 m². Pirmojo pasaulinio karo metais buvo ištremtas į sibirą. 1919 m. Grįžo į Lietuvą. 1925 m. atliko privalomąją karo tarnybą Lietuvos kariuomenėje. Būdamas 25 m. emigravo į PAR. Kartu su seneliu migravo ir kiti šeimos nariai. Šios aplinkybės yra konstatuotos Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2011-07-21 sprendimu mano Grant Gochin Lietuvos pilietybės atkūrimo byloje Nr. A822-2124-2011.

Senelio brolis Mones Gochin su žmona Šeina, dukromis Leya, Rakhael, Tsile, Maše, Sara ir sūnūmis Samuel, Abe, Yakov, Yosel, and Šmerel³ (Lietuvos Respublikos piliečiai⁴) taip pat buvo ištremti, 1921 m. grįžo į Lietuvą. Antrojo pasaulinio karo metais liko gyventi Papilėje. Turimais duomenimis jų likimas yra tragiškas, žuvo Šiaulių apskrityje vykdyto Holokausto metu (nužudyti liepos 7 d., liepos 18 d., ir spalio 2 d. Žagarės gete).

Holokaustas tiesiogiai palietė ieškovo šeimą. Masinės žydų žudynės Jono Noreikos administruojamose Telšių ir Šiaulių apskrityse pabaigė Gochin'ų šeimos 600 metų gyvenimo Lietuvoje istoriją.

¹

² LCVA F 412 In 13, B6 L863 Shmuel Gochin šeimos sudėtis

³ LCVA. F. 412. In. 13 B. 13 L. 242.

⁴ LCVA F. 412. In. 12 B. 67. L. 225

1922 m. sausio 2 d. išduotas vidaus pasas Nr. 623696 Mones Gochin ir 6 šeimos nariams

Atsakovo pažymos ir publikacijos dėl Jono Noreikos žeidžia ieškovą, Gochin'ų šeimos palikuonį ir atstovą. Visuomenei pateikiamas neobjektyvus ir melagingas Jono Noreikos veiklos paveikslas. Tai menkina ieškovo artimųjų atminimą ir žemina ieškovo orumą.

Ieškovo senelio šeima buvo išžudyta Jono Noreikos vadovaujamoje apskrityje, todėl ieškovas turi pagrindą reikalauti, kad atsakovas panaikintų neteisėtas istorines pažymas ir tokiu būdu pašalintų daromą žalą.

4. NETEISĖTI VEIKSMAI

4.1. Taikytina teisė

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro įstatymas nustato, kad pagrindiniai šios institucijos uždaviniai yra: okupacinių režimų 1939-1990 metais vykdyto Lietuvos gyventojų fizinio bei dvasinio genocido tyrimas, istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas (Įstatymo 4 str.).

Įgyvendindama šiuos uždavinius įstaiga:

- Renka, kaupia, sistemina ir apibendrina medžiagą apie okupacinių režimų įvykdytus nusikaltimus, atskleidžia nusikalstamą totalitarinių režimų esmę, genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų vykdymo sistemą (Įstatymo 5 str. 2 d.);

- Skelbia mokslinę, informacinę, analitinę medžiagą, leidžia leidinius apie Lietuvos gyventojų genocidą ir pasipriešinimą okupaciniams režimams (Įstatymo 5 str. 4 d.);

- Tiria archyvinę medžiagą ir teikia informaciją juridiniams bei fiziniams asmenims apie <...> karius savanorius bei laisvės kovų dalyvius (Įstatymo 5 str. 9 d.);

Pagal Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo jurisprudenciją, administracinėje byloje eA-1768-624/2020, aukščiau nurodytos atsakovo įstaigos funkcijos ir uždaviniai nepatenka į viešojo administravimo sritį ir administracinių teismų jurisdikciją. To pasekoje darytina išvada, kad atsakovo įstaiga įgyvendindama nurodytas funkcijas ir uždavinius yra laikytina ne viešojo administravimo santykių, bet civilinių santykių subjektu, kuriam šioje srityje taikytini civilinė atsakomybę reglamentuojantys įstatymai, visų pirma Civilinis kodeksas, Visuomenės informavimo įstatymas ir Žurnalistų etikos kodeksas.

Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 11 dalies 1, 2, 4 punktai nustato, kad valstybės įstaigų publikuojama informacija:

1. **neturi iškraipyti** teisingos, nešališkos informacijos bei nuomonių ir panaudoti tai savanaudiškiems tikslams. Viešoji informacija yra nesuderinama su žurnalistinėmis kampanijomis, rengiamomis pagal išankstinius nusistatymus ar tenkinant grupinius, politinius interesus;
2. **privalo būti** objektyvi ir nešališka, pateikiama kuo daugiau nuomonių ginčytiniais politikos, ekonomikos ir kitais visuomenės gyvenimo klausimais;

4. **neturi skelbti** nepagrįstų, nepatikrintų, faktais neparemtų kaltinimų (arba priešingai pateisinimų).

Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalis **draudžia** skleisti dezinformaciją.

Visuomenės informavimo įstatymo 43 straipsnis numato, kad Etikos normas, kurių privalo laikytis viešosios informacijos rengėjai, skleidėjai, žurnalistai, nustato Etikos Kodeksas, Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucija „Dėl žurnalistinės etikos“, tarptautinės sutartys, ir šis įstatymas.

Visuomenės informavimo įstatymo 51 straipsnis nustato, kad už šio ir kitų įstatymų, reglamentuojančių viešosios informacijos rengimą, pažeidimus, atsako viešosios informacijos rengėjas ar skleidėjas.

Civilinio kodekso 6.246 straipsnis nustato, kad civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai.

Civilinio kodekso 6.250 straipsnis nustato, kad Neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais.

Civilinio kodekso 6.263 straipsnis nustato, kad Kiekvienas asmuo turi pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos. Žalą, padarytą asmeniui, turtui, o įstatymų numatytais atvejais – ir neturtinę žalą privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo.

4.2. Istorinių išvadų neteisėtumas (neteisėtų veiksmų apibendrinimas)

Atsakovo 2020-02-11 atsakyme į ieškovo skundą dėl 2019-12-17 pažymos apie Jono Noreikos veiklą antinacistiniame pogrindyje yra nurodoma, kad “ši pažyma yra tęstinis Centro dokumentas, išplaukiantis iš ankstesnių (2015 m., 2017 m. ir 2019-03-27) Centro pažymų apie Jono Noreikos veiklą ir tai nurodoma minėtuose Centro raštuose: 2019-03-27 rašte minima 2017 m. pažyma, o 2019-12-17 rašte minimi 2019-03-27 paaiškinimai”.

Iš atsakovo teiginių galima suprasti kad vykdomas tęstinis tyrimas ir pažyma apie Jono Noreikos vadovavimą gelbėjant žydus Šiaulių apskrityje yra sudedamoji dalis ir kartu su ankstesnėmis pažymomis apie Joną Noreiką sudaro vientisą tyrimo dokumentą. T.y. 2017, 2019 kovo ir gruodžio mėnesių publikacijos apie Joną Noreiką yra vieningas dokumentas iš skirtingų dalių. Atsižvelgiant į tai, istorines pažymas galima vertinti kaip vientisą dokumentą, su išlyga, kad 2019-12-17 pažyma dėl veiklos antinacistiniame pogrindyje, yra parengta priešinga linkme. Ji analizuoja ne Jono Noreikos vaidmenį naikinant, bet gelbstint žydus.

Panašu, kad istorinės pažymos viena kitai neprieštarauja, jos vieningai neigia Joną Noreiką dalyvavus Holokauste ir skelbia jį vadovavus žydų gelbėjimui Šiaulių apskrityje. Šios pažymos yra neteisėtos, pažeidžiančios Visuomenės informavimo įstatymo draudimus ir imperatyvius reikalavimus. Žemiau yra nurodyti bendri argumentai apibūdinantis pažymų neteisėtumą, konkretūs atvejai yra detalčiau aptarti vėlesniuose skyriuose.

Atsakovo skelbiamos istorinės pažymos yra neobjektyvios ir neišsamios.

Atsakovas įvykius ir Jono Noreikos veiklą vertina fragmentiškai, atmesdamas ir visiškai nepasisakydamas dėl susijusių aplinkybių, jo asmeninių ryšių. Pažymose neatsispindi bendra aplinkybių visuma kurioje veikė Jonas Noreika, nepasisakoma dėl Jono Noreikos ryšių su kitais LAF ir LNP nariais. Fragmentiškas aplinkybių vertinimas ir svarbių aplinkybių nutylėjimas, sukuria iškreiptą Jono Noreikos paveikslą, kur Jonas Noreika vaizduojamas kaip paprastas civilis tarnautojas vykdęs nacių valdžios nurodymus, nieko nežinojęs ir nesupratęs, 1941 m. vasarą verbavęs LAF savanorius, dalyvaudavęs miestų šventėse.

Atsakovas nutyli, kad nuo pat pirmųjų Vermachto įžengimo dienų Plungės ir Telšių žydai buvo izoliuoti getuose, o visi Jono Noreikos kolegos Telšių apskrityje - vietos valdžios pareigūnai, policininkai ir LAF savanoriai aktyviai dalyvavo grobiant izoliuotų gyventojų turtą. Atsakovas nutyli įrodymus, kad Plungėje ir Telšiuose žydų žudyniu išvakarėse buvo tik keletas vokiečių karių ir, kad iki šiol nėra žinoma kas atsakingas už šias žudynes, net patiems vokiečiams (formaliai Rygos Einzansgrupe 2A, bet tik formaliai). Šios aplinkybės nėra paminėtos, o jos yra labai svarbios siekiant objektyviai įvertinti ir susidaryti pilnavertį išpūdį apie Jono Noreikos padėtį 1941 m. vasarą, Plungėje, vėliau Telšiuose ir galiausiai Šiauliuose.

Atsakovas istorinius faktus interpretuoja šališkai. Naudodamas tas pačias gramatines priemones (*“nėra žinių, negalėjo įsakyti, negalėjo žinoti, negalėjo atlikti tokių funkcijų, pavyko įtraukti”*), kuria subjektyviu interpretavimu ir prielaidomis grindžiamą portretą, pagal vieningą atmetimo metodologiją. Šias gramatines formas naudoja pateisinti galimai nusikalstamus Jono Noreikos veiksmus (pvz. negalėjo įsakyti sušaudyti), tačiau pateisinimai yra nepagrįsti.

Pageidaujama Jono Noreikos portretui sukurti atsakovas pažymose nemini nė vieno ieškovo teikiamo istorinio dokumento susijusio su Jonu Noreika. Nėra jokių užuominų apie Jono Noreikos asmeninius nurodymus dėl žydų tautybės asmenų perkėlimo - neperkėlimo į Žagarę, apie burmistrų raportus, kad nebeliko kaimuose žydų, kuriuos būtų galima siųsti į Žagarę, nes visus sušaudė, apie Žagarės burmistro raportą liudijantį, kad geto įkūrimo metu jį skyrė ir visus nurodymus davė asmeniškai J. Noreika, tik naciai jį po poros mėnesių iš burmistro posto nušalinę (iškart po paskutinio geto gyventojų). Minimos aplinkybės yra dokumentuose, viešuose Lietuvos archyvuose ir teikiami teismo vertinimui šioje byloje. Šių dokumentų šviesoje, atsakovo argumentai ar Jonas Noreika galėjo/negalėjo, žinojo/nežinojo, suprato/nesuprato getų paskirties - atrodo nemoksliški, nepagrįsti ir neobjektyvūs.

Atsakovo istorinės pažymos remiasi nepatikimais šaltiniais. Atsakovas istorinėse pažymose naudoja tik kruopščiai atrinktus dokumentus nurodydamas, kad dėl galimai nusikalstamų Jono Noreikos ryšių ir veiksmų “nėra patikimų žinių”. Pažymose dažnai nenurodomas šaltinis, apsiribojama teiginiu - “kad yra žinių” arba “istoriniai tyrimai rodo”.

Atsakovas savo tyrimams naudoja, iš esmės KGB bylas ir Sovietų Karo lauko teismo bylas. Prievarta (arba esant realiai jos grėsmei) išgautus liudijimus atsakovas naudoja savo istorinėms pažymoms rengti, ir nesivadovauja liudininkų parodymais, oficialiais Jono Noreikos pasirašytais įsakymais, potvarkiais ir komunikatais. Pirminiais dokumentais ir laisvais istoriniais šaltiniais atsakovas nesivadovauja arba juos atmeta, nurodydamas, kad **“Centro istorikai visapusiškai ištyrė Jono Noreikos veiklą”; “remdamiesi galimai visų šiuo metu prieinamų archyvinių dokumentų analize”**. Dokumentai neminimi, tarsi jų ir nebūtų. Daugeliu atveju, pirminiai šaltiniai (pvz.

pasirašyti Jono Noreikos dokumentai) liudija jo asmeninį lyderio entuziazmą, jo įtaką LAF, ir galią laisvai disponuoti žmonių turtu ir gyvybėmis.

Atsakovo istorinės pažymos yra dezinformatyvios. Istorinėse pažymose dėl Jono Noreikos veiklos yra nurodoma, kad:

“Centro istorikai visapusiškai ištyrė Jono Noreikos veiklą vokiečių ir sovietų okupacijos laikotarpiu “;

“Apibendrinant galima teigti, kad vokiečių okupacijos laikotarpiu Jonas Noreika nėra dalyvavęs žydų masinėse naikinimo operacijose Telšių ir Šiaulių apskrityse.

“Ištirtuose archyvuose dokumentuose ir istorikų darbuose nerasta jokių žinių, net užuominų, kad J. Noreika būtų buvęs Šiaulių apskrityje vykusių masinių žydų naikinimo operacijų dalyvis”

Tai yra tikrovės neatitinkanti informacija ir Holokausto neigimas. Byloje yra teikiami tiesioginiai ir netiesioginiai įrodymai liudijantys Jono Noreikos prisidėjimą prie Holokausto, ypač svarbus yra Žagarės burmistro liudijimas, kad geto veikimo metu vykdė tik asmeninius Jono Noreikos nurodymus, Noreikos raštiškas nurodymas dėl Tryškių žydų perkėlimo, leidimas pasilikti dantų techniką Joniškyje dviems savaitėms, Noreikos liudijimas dėl apmokėjimo Šiaulių savanoriams, už laikotarpį kai buvo likviduojamas Žagarės getas. Šie dokumentai yra daugiau nei užuomina į dalyvavimą Holokauste.

Vienok, 2019-03-27 atsakovo pažymoje - publikacijoje, 9 skyriuje yra nurodoma, kad visi ieškovo Grant Arthur Gochin 2018 m. teikti dokumentai (kurie yra teikiami ir šiam teismui), **“Centrui iš esmės buvo žinomi, tarp jų nėra jokių naujų svarių argumentų, suteikiančių pagrindą pakeisti 2015 m. Centro išvadą.**

Atsakovo istorinės pažymos yra nemokslinės. Atsakovo istorinės pažymos yra labai fragmentiškos, neaptariančios visumos, tačiau nagrinėjančios atskirus, trumpus konkrečius istorinius etapus. Tai nėra mokslinio pažinimo metodas kuomet yra išsiaiškinamas veiklos laukas, veikiantys faktoriai, veikėjai, jų vaidmuo ir šių faktorių analizėje nustatoma galima tiesa. Atsakovas nagrinėdamas Jono Noreikos veiklą Žemaitijoje, palyginimo etalonu renkasi Kauno -Vilniaus miesto santvarką bei bendrinius nacių veiklos modelius ir žinomus įsakymus. Tačiau nagrinėjimo objektas yra Telšiai ir Plungė, kur dokumentai patvirtina, kad sąlygos buvo kitokios, kur LAF savanoriai ir policijos pareigūnai nenešė getan suvartų žydų namų apyvokos daiktų į savivaldybės sandėlį. Žemaitijos kaime ginkluoti LAF aktyvistai turėjo daugiau laisvių ir mažiau priežiūros nei Vilniuje ar Kaune. Dėl šių priežasčių atsakovo istorinės lyginamosios analizės modelis šioje situacijoje yra pritaikytas ydingai ir neatskleidžia Jono Noreikos interesų rato, veiklos lauko ir konkrečios veiklos.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuvos Respublikos vardu istorines pažymas apie Joną Noreiką rengia atsakovo darbuotojas, Dalius Stančikas, pagal išsilavinimą geologas.

Apibendrinant galima teigti, kad atsakovas viešindamas istorines pažymas pažeidė Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 11 dalies 1, 2, 4 punktus ir 19 straipsnį. Publikuodamas kaip patikimą, tačiau nepagrįstą ir tikrovės neatitinkančią informaciją atsakovas pažeidė Lietuvos

gyventojų genocido ir rezistencijos tyrių centro įstatymo 4 straipsnio pareigą - atkurti istorinę tiesą ir teisingumą.

4.3. Neteisėtas genocido nusikaltimo dalyvio sąvokos aiškinimas

Atsakovas genocido dalyvio sąvoką aiškina tik tiesioginio vykdytojo (šaudytojo ar organizatoriaus) aspektu. Įžymūs mokslo žmonės atliekantys tyrimus Lietuvos Holokausto srityje, t.y. Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti, kategoriškai nesutinka su atsakovo pažymomis ir tokiu genocido dalyvių vertinimu. 2019-04-10 viešai publikuotame Komisijos atsakyme į atsakovo 2019-03-27 pažymą dėl Jono Noreikos veiklos (Priedas Nr. 39), yra nurodoma (cit.):

“Negalime suprasti, kodėl Centras **gina atvirai rasistinę ir fašistinę politinę grupę Lietuvos Nacionalistų partiją, kurios policijos dariniuose tarnavę nariai buvo tarp aktyviausių žydų persekiotojų ir žudikų**”

“1941 m. rugpjūčio 22 d. ir 1941 m. rugsėjo 10 d. **J. Noreika**, vadovaudamasis vokiečių paskirto Šiaulių apygardos komisaro Hans Gewecke nurodymais, **paskelbė įsakymus dėl apygardos žydų perkėlimo į getus ir jų turto nusavinimo** <...> Beveik visos pagal įsakymus suimtos aukos **vėliau buvo nužudytos.** Tokia yra istorinė realybė, grindžiama neabejotiniais dokumentiniais įrodymais. **Jei tai nėra dalyvavimas Lietuvos piliečių žydų genocido procese, tai kas tada tai yra?**”

Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės Komisija (TTK) yra pasisakiusi, kad „atskiros genocido nusikalstamos veikos pačia savo prigimtimi yra sąmoningi, tyčiniai ar valingi veiksmai, kurių asmuo paprastai negali padaryti nesuvokdamas, kad jie greičiausiai sukels atitinkamas pasekmes. **Tai ne tokia rūšis veiku, kurios galėtų įvykti atsitiktinai arba net kaip neatsargumo rezultatas.**⁵ Genocido nusikaltimas reikalauja žinių apie galutinį tikslą, o ne žinių apie kiekvieną genocido politikos ar plano detalę. Laikoma, kad pavaldinys žino savo viršininkų ketinimus, kai jis gauna nurodymus padaryti uždraustus veiksmus prieš asmenis, kurie priklauso tam tikrai grupei“⁶.

Lietuvos teismų praktika genocido bylose yra aiški ir nedviprasmiška. Sprendžiant dėl asmens dalyvavimo genocido nusikaltime yra vadovaujama 1945 m. Niurnbergo Tarptautinio karinio tribunolo nuostatais, kurie, “kaip JT Generalinė Asamblėja savo rezoliucijose pripažino, yra tarptautinės teisės principai ir pripažinti bendrosios (paprotinės) tarptautinės teisės dalis”⁷. **Niurnbergo Tarptautinio karinio tribunolo nuostatuose suformuoti atsakomybės už karo nusikaltimus principai Lietuvos teismų praktikoje yra taikomi tiesiogiai.**

Byloje dėl Lietuvos gyventojų trėmimo sovietų okupacijos metais “teismas sprendė, kad **įsakymų vykdymas negali būti vertinami kaip atsakomybę šalinanti aplinkybė**, nes neteisėto įsakymo įvykdymas nešalina galimybės patraukti baudžiamojon atsakomybėn nei jį davusio, nei jį įvykdžiusio asmens. Šis principas įtvirtintas 1945 m. Niurnbergo Tarptautinio karinio tribunolo įstatuose <...>. Įstatų 8 straipsnis skelbia, kad karo nusikaltimą, nusikaltimą taikai ar žmoniškumui padaręs asmuo nuo atsakomybės neatleidžiamas. Teismas konstatavo, kad kaltinamasis buvo

⁵ UN Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind
http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf - 17 str

⁶ [ten pat](#) - 18 str

⁷ cit. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. birželio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-209/2008

sveikas, normalios psichikos žmogaus, o tokių žmonių poelgiai visada yra motyvuoti, kontroliuojami, valdomi jų psichikos, jie suvokia vykdomų veiksmų prasmę. **Kaltinamojo pasirinkimas susieti savo veiklą su nusikalstama organizacija, dalyvavimas nusikalstamoje organizacijoje, kuri vykdo nusikaltimus žmogiškumui, taip pat, kolegijos nuomone, rodo kaltinamojo ketinimų kryptingumą, kad jis pasirinko tarnauti okupacinei valdžiai, vykdyti jos nurodymus, taip pat ir dalyvauti civilių asmenų trėmimo laisva valia, suvokdamas šios nusikalstamos veikos pavojingumą**⁸.

Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. sausio 9 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-21/2009 teismas sprendė, kad **“nors byloje nenustatyta, kad kaltinamasis nužudė kurį nors iš anksčiau paminėtų asmenų, tačiau jis dalyvavo MGB organizuotose operacijose, siekdamas sunaikinti žmones, priklausančius politinei grupei, todėl kaltininko bet koks dalyvavimas tokių veiksmų padaryme yra vertinamas kaip bendravykdytojo, o ne kaip padėjėjo. Tai, kad kaltininkas nieko nenužudė, gali turėti reikšmės tik skiriant bausmę ar parenkant bausmės rūšį.**

Vertinant aukščiau išdėstytą teismų praktiką, darytina išvada, kad sąmoningas nusikalstamų įsakymų vykdymas yra pripažįstamas dalyvavimu genocide. Tarptautinės istorikų Komisijos nuomone, visi Jono Noreikos veiksmai susiję su Žagarės geto įkūrimu ir administravimu yra dalyvavimas Holokauste.

Atsakovas istorinėse pažymose neigdamas Jono Noreikos prisidėjimą prie Holokausto, viešai neigia Holokaustą, t.y. formaliai atliko nusikaltimą numatytą BK 170 2 straipsnyje.

4.4. Asmeninės ieškovo garbės ir orumo pažėminimas

2019-03 -27 atsakovas publikavo pažymą dėl Jono Noreikos⁹, Pažymos 9 skyriuje buvo pateiktas tokio pobūdžio tekstas:

“Centro nuomone, G.A. Gochino tyrimas **vertintinas kaip bandymas pagrįsti kitų šaltinių nepatvirtintus** jau minėto vieno liudininko (Aleksandro Pakalniškio) prisiminimus **ir kaip nacių propagandos kopijavimas** dėl lietuvių, o ne vokiečių atsakomybės už Holokaustą Lietuvoje. **Jo pateikti dokumentai Centru iš esmės buvo žinomi, tarp jų nėra jokių naujų svarių argumentų**, suteikiančių pagrindą pakeisti 2015 m. Centro išvadą.

G.A. Gochino tyrimas **negali būti laikomas objektyviu ir moksliniu** dėl šių priežasčių:

- G.A. Gochinas savo pateiktiems istoriniams šaltiniams netaiko išorinės ir vidinės kritinės analizės, nevertina jų patikimumo;
- G.A. Gochinas **dokumentus atrinko remdamasis ne objektyvumo kriterijais**, o bandydamas pagrįsti išankstines nuostatas;

⁸ ten pat

⁹ http://genocid.lt/UserFiles/File/Titulinis/2019/20190327_noreika.pdf

– G.A. Gochinas vertina pavienius dokumentus, nederindamas jų su kitų archyvinių dokumentų, žinomų faktų, liudijimų ir aplinkybių visuma, taip **ignoruoamas mokslinei analizei būtina bendrą istoriografinį kontekstą**;

– G.A. Gochino pateiktos apibendrinančios išvados akivaizdžiai prieštarauja **kai kuriems** jo paties pateiktiems dokumentams;

– kai kurie G.A. Gochino teiginiai **galimai pažeidžia LR Konstitucijos nuostatas** ir visuotinai pripažintą nekaltumo prezumpciją.”

Norodyti publikacijos-pažymos teiginiai nėra susiję su istoriografijos tyrimu, **tai yra viešas, nepagrįstas ieškovo asmens pažeminimas ir pasmerkimas** dėl to, kad jis kreipėsi į teismą su skundu. **Ieškovo veikla yra prilyginama nacių propagandai.** Tokie veiksmai pažeidžia Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 11 d. 4 punktą, draudžianti skelbti nepagrįstus kaltinimus.

5. KALTĖ

Sutinkamai su CK 6.248 str. kaltė yra matas, kuriuo nustatomas atsakomybės mąstas už atliktus neteisėtus veiksmus. Pažeidėjo kaltė pasireiškia tyčia arba neatsargumu. Sutinkamai su teismų praktika grubus neatsargumas yra prilyginamas tyčiniams veiksams.

Sprendžiant dėl atsakovo kaltės viešinant neteisėtas istorines išvadas, svarbu atsižvelgti į atsakovo elgesį laike. Atsakovas vengė bendrauti su ieškovu, neteikė atsakymų į ieškovo raštiškus užklausimus.

Po pirmojo ieškovo kreipimosi į atsakovą, siekiant užmegzti dialogą ir viešumoje pašalinti neaiškumus dėl Jono Noreikos veiklos antro pasaulinio karo metais, atsakovo vadovė 2015 m. lapkričio 16 d., socialinio tinklapio “Facebook” įstaigos paskyroje paskelbė tokią žinutę (Priedas Nr.):

“Lietuvos patriotų niekinimą organizuoja kaimynai iš Rytų. Jiems talkina ne tik kai kurie žydai, bet ir pakankamai daug lietuvių: jų pavardės surašytos po prašymais atimti ordiną, nuimti lentą, šmeižikiškais straipsniais spaudoje... Vieni tai daro sąmoningai, kiti – iš kvailumo.”

Siekiant ne teismo būdu gauti paaiškinimus dėl Jono Noreikos istorinių pažymų pagrįstumo ieškovas į Seimo kontrolierių kreipėsi 2017 m. kovą, 2017 m. spalį, 2019 m. rugsėjį. Tiesiogiai atsakymų į užklausimus atsakovas neteikė.

Kai ieškovas atliko istorinį tyrimą ir 2018 m. birželį pateikė skundą dėl istorinių pažymų pakeitimo, atsakovas 2018 m. liepos mėn. paskelbė atsisaukimą oficialiame įstaigos tinklapyje nuoroda <http://genocid.lt/centras/lt/2969/a/>, kur paviėšino ieškovui skirtą atsakymą.¹⁰ Jame teigiama:

“Paskutiniuose LGGRT centrui siųstuose savo raštuose dėl K. Škirpos ir J. Noreikos **G.A.G. Gochinas atskleidžia savo „tyrimų“ esmę: bando įrodyti, kad Holokaustą pradėjo ne naciai, o lietuviai** (4, 5, 25 ir kt. atsakymai).

¹⁰ http://genocid.lt/UserFiles/File/Titulinis/2018/20180719_noreika.pdf

G.A. G. Gochino **“tyrime”** apie J. Noreiką, **nepateikiant svarių įrodymų, galimai pažeidžiant LR Konstituciją ir LR Baudžiamąjį kodeksą, kaltinama daug asmenų:**

Bandydamas sumenkinti J. Noreiką ir kitus lietuvius, kalėjusius Štuthofio koncentracijos stovykloje, G. A. Gochinas **savo „tyrime“ aiškina, neva jie ten nevargo**, jų veikla nebuvo tirta, neva jie kalėjo tik „kaip lietuvių tautos įkaitai“ (ats. Nr. 11).“

2019 m. kovo 8 d. atsakovas, valstybinės įstaigos vardu paskelbė publikaciją, visuomenės informavimo portale Delfi.lt pavadinimu *“Genocido tyrimo centras nepasiduos vulgariam spaudimui”*¹¹, buvo patalpinta nuorodoje. Publikacijoje buvo pateikia pareiškėjo asmenį žeminantys teiginiai bei tikrovės neatitinkančią informacija cituojama :

“Centras ne kartą kantriai ir išsamiai aiškino savo tyrimų rezultatus, bandydamas šį puolimą paversti civilizuotu istoriniu dialogu, būdingu Vakarų demokratijoms, tačiau JAV gyvenančio Lietuvos piliečio G. A. Gochino sukurtas judėjimas remiasi principu, kad daug kartų pakartota netiesa galiausiai bus priimta už tiesą, o teiginiai, iš esmės prieštaraujantys tarptautinėje historiografijoje pripažintiems faktams (pvz., kad neva ne vokiečiai, o lietuviai sumastė ir pradėjo Holokaustą), taps moksliniu pagrindu.”

2019-03 -27 atsakovas savo tinklapyje¹² publikavo pažymą dėl Jono Noreikos. Pažymos 9 skyriuje buvo pateiktas tokio pobūdžio tekstas:

“Centro nuomone, G.A. Gochino tyrimas vertintinas kaip bandymas pagrįsti kitų šaltinių nepatvirtintus jau minėto vieno liudininko (Aleksandro Pakalniškio) prisiminimus ir kaip nacių propagandos kopijavimas dėl lietuvių, o ne vokiečių atsakomybės už Holokaustą Lietuvoje. Jo pateikti dokumentai Centrai iš esmės buvo žinomi, tarp jų nėra jokių naujų svarių argumentų, suteikiančių pagrindą pakeisti 2015 m. Centro išvadą.”

2019.12.27 dienos LRT tinklapio publikacijoje¹³ *“Genocido centro vadovė: svarbu ne istorinis išsilavinimas, o tikėti tyrimų rezultatais”* buvo pateikta melaginga informacija apie teismo sprendimą. Mindaugo Jackevičiaus, LRT RADIJO laidos „Aktualijų studija“ metu, atsakovo vadovė išsakė, sekančius žodžius kurie, vėliau buvo publikuoti raštu lietuvių ir anglų kalbomis nuoroda. Cituojant atsakovo vadovės žodžius rašoma:

Jos teigimu, „dar nebuvo taip, kad mūsų (genocido centro – LRT.lt) išvados ar pažymos būtų paneigtos“. **„Žinome, kad viena J. Noreikos pažyma buvo apskūsta administraciniam teismui, – teigia LGGRTC vadovė. – Tačiau Vilniaus administracinis teismas pripažino, kad išvados padarytos, remiantis moksline metodika“.**

Pažymėtina, kad įsiteisėjusiame 2019 m. kovo 27 d. Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendime byloje Nr. eI-534-281/2019 atsakovo rengtos istorinės pažymos nebuvo nagrinėtos, teismas jų nepripažino mokslinėmis, sprendime dėl jų net nepasisakė.

¹¹ <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/lggrtc-genocido-tyrimo-centras-nepasiduos-vulgariam-spaudimui.d?id=80566671>

¹² http://genocid.lt/UserFiles/File/Titulinis/2019/20190327_noreika.pdf

¹³ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1128465/genocido-centro-vadove-svarbu-ne-istorinis-issilavinimas-o-tiketi-tyrimu-rezultatais>

Aukščiau nurodyti atsakovo veiksmai, laikotarpiu nuo 2015 iki 2020, liudija, kad atsakovas dėjo sąmoningas pastangas apginti neteisėtas istorines pažymas, sąmoningai neigė Jono Noreikos galimą dalyvavimą Holokauste ir tiesiogiai bei netiesiogiai šmeižė pareiškėją, nepagrįstai. Šie veiksmai liudija, kad atsakovas veikė tiesiogine tyčia, suprasdamas neigiamus savo veiksmų padarinius ir jų siekdamas. Atsakovas siekė apginti savo neteisėtas pažymas, viešumoje mesdamas nekorektiškus, abstrakčius ir nepagrįstus kaltinimus.

6. NETURTINĖ ŽALA

Esamos istorinės išvados yra neteisėtos. Jos nemini aktyvių ir sąmoningų nusikalstamų Jono Noreikos veiksmų. Visuomenei pateikiama iškreipta informacija apie Joną Noreiką žeidžia ieškovą. Ieškovo šeima buvo išžudyta Jono Noreikos vadovaujamoje apskrityje, Žagarės gete. Jonas Noreika pasirašė įsakymą dėl Šiaulių apskrities (taip pat Papolės) žydų izoliavimo, geto veikimo laiku miestui paskyrė burmistrą ir anot burmistro liudijimo asmeniškai jam vadovavo. 1942 m. raštu asmeniškai patvirtino savivaldybei, kad Šiaulių štabo kariams yra sumokėtas atlygis už laikotarpį kai buvo likviduojamas Žagarės getas.

Faktas, kad atsakovas nutyli ir neigia Jono Noreikos prisidėjimą prie Holokausto Telšiuose, Plungėje ir Šiaulių apskrityje sukelia ieškovui neigiamas emocijas ir nemalonius išgyvenimus. Melagingos informacijos apie Joną Noreiką publikavimas, žemina ieškovo orumą Viešas ieškovo veiklos pasmerkimas (valstybės įstaigos vardu) žemina ieškovo garbę.

Ieškovas augo kartu su seneliu, klausydavo jo pasakojimų apie protėvių žemę ir giminės netektį. Senelis stipriai pergyveno dėl prarastos tėvonijos, savo brolio ir jo šeimos žūties, sirgo lėtine širdies liga.

Ieškovo šeima buvo išžudyta Jono Noreikos administruojamoje teritorijoje. Egzistuoja dokumentai ir parodymai, liudijantys Jono Noreikos prisidėjimą prie Holokausto. Atsakovas, valstybinė įstaiga, kuriai įstatymu pavesta tirti ir rengti publikacijas XX a. Lietuvos gyventojų genocido tema egzistuoja, šių dokumentų neskelbia ir nekomentuoja.

Atsakovas aktyviai neigia Jono Noreikos prisidėjimą prie Holokausto, visuomenei parengdamas vis naujas istorines pažymas, kuriose vietoje objektyvaus įrodymų persvarstymo dėl Jono Noreikos kolaboravimosi su naciais, publikuojama bendro pobūdžio informacija, kurioje kaltė dėl žydų žūties Žemaitijoje, remiantis abstrakčiais argumentais tenka naciams, o Jonas Noreika “pritempiamas” iki žydų gelbėtojo.

Atsakovo istorinės publikacijos neigia Jono Noreikos prisidėjimą prie Holokausto Lietuvoje, ieškinio argumentai ir teikiami dokumentai patvirtina, kad atsakovo publikacijos yra neteisėtos ir neatitinka įstatymo keliamų reikalavimų. **Šie neteisėti atsakovo veiksmai yra tiesioginiu priežastiniu ryšiu susiję su ieškovo patiriamais neigiamais išgyvenimais. 2019-03-27 pažyma tiesiogiai žeidžia ir žemina ieškovo asmenį, tuo sustiprindama neigiamus išgyvenimus ir patiriamą emocinį diskomfortą.** Nepaisant ieškovo prašymų ir skundų, bei viešo Tarptautinės Istorikų Komisijos Genocido Nusikaltimams Tirti (www.komisija.lt) pareiškimo (Priedas Nr. 40), atsakovas iki šiol nesiėmė jokių veiksmų savo publikacijoms revizuoti.

Siekiant užtikrinti nukentėjusiojo patirtą dvasinį bei fizinį skausmą kuo labiau kompensuojantį ir kartu lygiateisiškumo bei proporcingumo principus atitinkantį neturtinės žalos atlyginimą, **pažeistos vertybės pobūdis, specifika, kaip objektyvus kriterijus, pripažintinas vienu iš esminių faktorių, į kurį atsižvelgiant nustatomi teisės pažeidimo sukelti neigiami neturtinio pobūdžio padariniai** nukentėjusiam asmeniui (*LAT 2009 m. spalio 13 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-416/09*).

Ieškovo patiriama žala negali būti įvertinama pinigais. Žalos šaltinis yra Holokaustą neigiančios ir ieškovo asmenį žeminančios istorinės pažymos, prieinamos viešame ir oficialiame valstybiniame domene. Šios pažymos niekina ieškovo artimųjų, žuvusių Šiaulių apskrityje vykdyto Holokausto metu, atminimą, sukelia ieškovui neigiamus išgyvenimus, žemina jo orumą. Tai yra svarios aplinkybės ieškovui reikalauti, teismo pašalinti daromą žalą ir užkirsti kelią jai atsirasti ateityje. Ieškovas nemato kito racionalaus būdo žalai pašalinti, kaip prašyti teismo pripažinti istorines pažymas neteisėtomis ir tokiu būdu pašalinti jas iš viešos atsakovo valdomos prieigos (www.genocid.lt).

Įstatyme numatytas emocinės žalos atlyginimas pinigais nėra tinkama satisfakcija šioje byloje. Nepanaikinus neteisėtų pažymų, nebus galutinai išspręstas ginčas. Išmokėjus teismo nustatytą piniginių žalos ekvivalentą (jei tokio būtų reikalaujama), neteisėtos atsakovo istorinės pažymos išliks ieškovo dvasinių kančių šaltinis, emocinė žala bus daroma, tačiau ateityje tuo pačiu pagrindu ieškovas į teismą kreiptis negalės. Šios aplinkybės suponuoja, būtinybę moralinę žalą, atlyginti pašalinant istorines pažymas iš viešos prieigos. Tokiu būdu pašalinant emocinę žalą sukeliančius veiksmus atsiradusius dėl atsakovo neteisėtų veiksmų ir užkertant kelią numatomam tokios žalos atsiradimui ateityje.

Civilinio kodekso nuostatos, dėl žalos atlyginimo, nenumato galimybės moralinę žalą atlyginti ne pinigais, tačiau CK 6.250 str. nuostatą taikant paraižiu, teismas vykdydamas teisingumą būtų suvaržytas įstatymo raidės ir realus teisingumas nebūtų įvykdytas (Teismų įstatymo 1 str.).

Teisę į asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato pagrindinis šalies įstatymas Konstitucija - 30 str. 2 dalis. Konstitucinis teismas, 2006-08-19 nutarime aiškindamas šios Konstitucijos nuostatos tikslus ir taikymą, konstatavo, kad :

“Būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas, neatskiriamas nuo teisingumo principo, o asmuo pagal Konstituciją turi teisę reikalauti žalos atlyginimo ir tada, kai atitinkamas žalos atlyginimo atvejis jokiame įstatyme nėra nurodytas, o teismai, pagal savo kompetenciją sprendžiantys tokias bylas, **turi konstitucinius įgaliojimus atitinkamą žalos atlyginimą priteisti, tiesiogiai taikydami Konstituciją** (joje įtvirtintus teisingumo, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, proporcingumo, tinkamo teisinio proceso, asmenų lygiateisiškumo, teisėtų lūkesčių apsaugos principus, kitas Konstitucijos nuostatas), bendruosius teisės principus, vadovaudamiesi *inter alia* protingumo principu ir kt.”

LR Konstitucinis Teismas 2010 m. lapkričio 29 d. nutarime nustatė, kad: "...> įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris sudarytų prielaidas atsirasti tokiai situacijai, kad asmuo, patyręs žalą, *inter alia* moralinę, negalėtų gauti teisingo žalos atlyginimo <...>".

Atsižvegiant į išdėstyta, darytina išvada, kad ieškovo nurodytas žalos atlyginimo būdas neprieštaruja Konstitucijai, tiesioginis Konstitucinių principų taikymas šioje byloje teisingas ir protingas, o žalos atyginimo būdas sukelia atsakovui mažiausiai neigiamų pasekmių ir atitinka jo galimybes. Neteisėtų istorinių pažymų panaikinimas neužkerta kelio atsakovui parengti ir publikuoti naujas, įstatymo reikalavimus atitinkančias pažymas ir tokiu būdu tinkamai įgyvendinti įstatymo išskeltus uždavinius - atkurti istorinį teisingumą.

7. 2015 M. ISTORINIŲ PAŽYMŲ NETEISĖTUMAS

Ketvirtame ieškinio skyriuje ieškovas bendrais bruožais aptarė metodines atsakovo pažymų ydas, lemiančias pažymų neteisėtumą. Žemiau yra pateikiamos citatos iš atsakovo 2015 m. liepos ir spalio mėn. istorinių pažymų apie Joną Noreiką, tai yra oficialūs Joną Noreikos veiklos tyrimo duomenys - pateikti istorinius tyrimus vykdančios valstybės institucijos. Vėlsenėse šio skyriaus dalyse pateikiami ieškovo kontrargumentai dėl atsakovo argumentų liudijančių nusikalstamus Jono noreikos veiksmus.

“Centro istorikai visapusiškai ištyrė Jono Noreikos veiklą vokiečių ir sovietų okupacijos laikotarpiu “ (2015 spalio pažyma);

“Centro istorikų atlikti pakartotiniai išsamūs tyrimai nepatvirtino <...> Antano Pakalniškio prisiminimuose pateiktų teiginių esą, J.Noreika yra buvęs žydų naikinimo operacijos dalyvis.“ (2015 spalio pažyma)

“Centro istorikai remdamiesi galimai visų šiuo metu prieinamų archyvinių dokumentų analize nustatė, kad minėtų įvykių aplinkybės paneigia A.Pakalniškio prisiminimuose pateiktus teiginius.” (2015 spalio pažyma).

Centras savo publikacijose nurodo, kad **“nėra žinių apie tai, kad J.Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu”**, tačiau 2017 spalio 24 d. rašte adresuotame pareiškėjui nurodo, kad praėjus 16 metų nuo įstaigos įkūrimo centras **“Lietuvos Nacionalistų Partijos veiklos netyrė,**“ ir mano, kad **“tai bus naudinga padaryti ateityje”**.

Pasisakydama dėl J.Noreikos talkininkavimo nacių režimui, Teresė Birutė Burauskaitė išvadoje nurodo, kad **“istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai”, “žydų suvaymas į getus <...> teikė naciams galimybę pereiti prie žydų žudymo, t.y. juos sunaikinti kaip nepageidaujamą rasę”, tačiau nėra žinių apie tai, kad J.Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu”**. (2015 liepos pažyma)

Toks oficialiose ir viešose centro pažymose pateikiamas istorinių įvykių aiškinimas iškreipia objektyvią tiesą ir parodo nesugebėjimą susitaikyti su Holokausto įvykiais. **Nėra suprantama, kuriuo laiko momentu Lietuvos “istoriografijoje” talkininkavimas vykdant genocidą pradėtas vertinti atsietai nuo šio nusikaltimo žmonijai? Getų formavimo ir žydų turto nusavinimo negalima vertinti atsietai nuo masinių žudynių - tai nusikaltimo vadinamo genocidas dalis.** Nors vaidmenys gal ir ne tie patys, bet veiksmai nukreipti į vieną tikslą.

Nepaisant nustatytų aplinkybių, kad Noreika siejamas su organizacijomis žinomai vykdžiusiomis žydų tautos naikinimą Šiaulių apskrityje (1941 rugpjūčio - 1943 sausio mėn.), Genocido tyrimų

centras, išvadoje konstatuoja, kad **“Reikia pastebėti, kad jis tokių funkcijų negalėjo atlikti, nes vokiečių okupacinė valdžia žydų naikinimo operacijoms organizuoti, vykdyti, naudojo ne lietuvių civilinės valdžios, o policinių struktūrų pareigūnus, pagalbinę policiją, savisaugos batalioną. J.Noreika savo ruožtu buvo ne policinės struktūros, o civilinės įstaigos darbuotojos ir jos vadovas”**. (2015 liepos pažyma)

Ištirtuose archyvuose dokumentuose ir istorikų darbuose nerasta jokių žinių, net užuominų, kad J. Noreika būtų buvęs Šiaulių apskrityje vykusią masinių žydų naikinimo operacijų dalyvis. (2015 spalio pažyma)

Trečioji aplinkybė - kpt. **Jonas Noreika pats savo asmeninė iniciatyva negalėjo įsakyti sušaudyti Plungės žydų** net ir tuo atveju, net ir tuo atveju jei jis ir būtų buvęs šių žudynių dalyvis. **Istoriniai tyrimai rodo**, kad masinės visų žydų - vyrų moterų ir vaikų - naikinimo operacijas lietuvių policinių struktūrų darbuotojai, pagalbinės policijos nariai atliko ne savo pačių inicijuotas tarnybines užduotis, o **vykdydami vokiečių saugumo policijos ir SD įstaigos pareigūnų, kitų okupacinių įstaigų nurodymus**. (2015 liepos pažyma)

Taip pat yra žinių, kad J. Noreika 1941 m. liepos mėn. gyveno Telšiuose. Čia jis vadovavo Telšių aps. LAF organizacijai ir aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Vadovaudamas vietos aktyvistų štabui, jis prisidėjo prie teisinio persekiojimo asmenų, kurie 1940–1941 m. bendradarbiavo su sovietų okupaciniu režimu. (2015 spalio pažyma)

Apibendrinant galima teigti, kad 1941 m. liepos mėn. kpt. Joną Noreiką siejo tarnybiniai ryšiai su dvejomis įstaigomis – Telšių LAF organizacija ir Plungės komendantūra. (2015 spalio pažyma)

Antroji aplinkybė - po karo suimtų ir teistų buvusių Plungės pagalbinės policijos būrio narių ir kitų asmenų bylose, kpt. Jonas Noreika neminimas kaip masinių žudynių ties Kaušėnų kaimu dalyvis ar organizatorius, turintis teisę įsakinėti. **Tardymo metu suimtieji nurodė**, kad žudynių organizatoriai buvo vokiečiai <...>. (2015 liepos pažyma)

Čia minėtose bylose J. Noreika nefigūruoja kaip masinių žudynių ties Kaušėnų kaimu organizatorius ar dalyvis. **Kaltinamieji ir liudininkai per apklausas liudijo, kad žudynių organizatoriai buvo vokiečiai**, o žydų konvojavimui ir sušaudymui ties Kaušėnais vadovavo Povilas Alimas ir jo pagalbininkas Pabrėža (LYA, f. K-1, ap. 58, b. 6964/3, l. 18, 18 a.p., 24 a.p., 76 a.p., b. 15668/3, t. 1, 29, 56, 56 a.p.).

Išdėstyti tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad **1941 m. liepos mėn. nacių okupacinei valdžiai nepavyko įtraukti J. Noreikos į Telšių aps. Plungės vls. vykusią žydų naikinimo operaciją**.

Apibendrinant galima teigti, kad vokiečių okupacijos laikotarpiu **Jonas Noreika nėra dalyvavęs žydų masinėse naikinimo operacijose Telšių ir Šiaulių apskrityse**. Tačiau okupacinei nacių valdžiai jį, kaip ir kitus lietuvių civilinės administracijos pareigūnus, **pavyko įtraukti į su žydų izoliavimu susijusių reikalų tvarkymą**. (2015 spalio pažyma)

Pažymoje pateikiamas istorinių aplinkybių interpretavimas ir aiškinimas, yra neobjektyvus. Visa kaltė dėl 1941 m. birželio - liepos mėn. Žemaitijos Holokausto įvykių yra perkeliama nacių okupaciniai valdžiai. Vienok, išvadoje yra nepagrįstai atmetami įvykių liudininkų parodymai, nėra

minimos aplinkybės užfiksuotos dokumentuose, liudijančios Jono Noreikos LAF Telšiai vado turėtą įtaką ir autoritetą, nutylimos aplinkybės apie Jono Noreikos artimą aplinką, nėra minimos aplinkybės liudijančios Telšių apskrities įstaigų įsitraukimą į žydų izoliavimą, jų išnaudojimą darbams ir turto dalybas. Išvadoje yra nutylimos aplinkybės ir dokumentai liudijantys Jono Noreikos kolaboravimąsi su naciais einant Šiaulių apskrities viršininko pareigas. Išvadoje nėra svarstomi galimai padaryti nusikaltimai prieš Lietuvos piliečius, visa atsakomybė ir iniciatyva yra priskiriama nacių okupaciniai valdžiai, vienareikšmiškai - be objektyvus pagrindimo.

Jono Noreikos anūkė Silvia Foti ilgus metus studijavo savo senelio biografijos dokumentus. 2018-05-25 liudijime (Priedas Nr 42) ji nesutinka su atsakovo pažymų teiginiais, ir nurodo, kad Jono Noreikos Holokausto vykdytojo vaidmens nuslėpimas yra vienas didžiausių XX a. samokslų Lietuvoje.

7.1. LAF propaganda

Pažyma neįvardina Jono Noreikos kaip politinės partijos buvusios valdžioje iki 1941 m. rugpjūčio 5 d. atstovo Žemaitijos kraštui. Pažyma nutyli aplinkybę, kad politinė partija LAF, Telšiuose nuo 1941 m. liepos pradžios iki 1942 m. leido savo oficialų laikraštį “Žemaičių žemė”, kurio antraštė taip ir skelbė “Lietuvos Aktyvistų Fronto laikraštis”. Sutinkamai su Telšių kurijos duotais paaiškinimais savivaldybei¹⁴, spaustuvę 1941 m. birželio pabaigoje iš kurijos perėmė “valdžia”¹⁵, o valstybinei spaustuvei stalus suteikė Telšių savivaldybė.

Sutinkamai su LAF nario Vytauto Stonio liudijimais¹⁶ LAF Kaune turėjo savo centrinę būstinę, administracijoje dirbo virš 100 žmonių, turėjo karinį ir propagandos departamentus.

LAF laikraštis “Žemaičių žemė”¹⁷ iki 1941 m. rugpjūčio mėn. straipsniuose spausdiną atvirą antisemitinę propagandą¹⁸, o liepos numeriuose išspausdina Hitlerio “Mein Kempf” vertimus¹⁹. Pažymėtina, kad tai buvo valdžioje esančios politinės partijos oficialus laikraštis, kuris atspindi ne nacistinės, o būtent lietuvių politinės organizacijos idealogiją ir mintis. Politinės organizacijos legaliai valdžioje veikusios iki rugpjūčio 5 d.

Turimi įrodymai liudija, kad iki 1941 m. pabaigos Žemaitijoje spaudos cenzūra buvo silpna arba jos visai nebuvo (skirtingai nei Kaune). Jei “Žemaičių žemė” būtų buvusi cenzuruojama nacių, joje nebuvo galima minėti nei laisvos Lietuvos, nei nepriklausomybės, o taip pat Lietuvos Vyriausybės ir LAF(žr. 1981-09-26-”DRAUGAS”-i5-8, N.Butauto straipsnį apie laikraščio “Į Laisvę” leidybą). Šią nuomonę patvirtina, žemiau pateikiamos ištraukos.

“Žemaičių žemė” Nr. 4

* "Visi turi dirbti! Mes atstatome laisvą nacionalinę Lietuvą..."

* "Tik darbu laisvę laimėjom ... Telšių apskrityje atkovoti laisvą Nepriklausomą Lietuvą"

* "Nepriklausomos Lietuvos Laikinosios Vyriausybės žodis į Tautą"

¹⁴ Priedai 5, 5.1, 5.2 LCVA-f1075-a2-b10-1108 , b10-186, b10-187

¹⁵ LAF vyriausybė Lietuvoje vadovauja iki 1941 m. rugpjūčio 5 d.

¹⁶ Priedas Nr 7 LKP-f3377-a55-b41-1107-119-Vytautas-Stonis paaiškinimai dėl LAF struktūros

¹⁷ <https://silviafoticom.files.wordpress.com/2018/09/zemaiciuzeme1941.pdf>

¹⁸ ypatingai Žemaičių žemė Nr. 4 ir 5

¹⁹ pridedama

“Žemaičių žemė” Nr. 6

* "Žemaičiai pareiškia džiaugsmą. ... Telšių apsk. L.Aktyvistų Fronto Vadas kap. Noreika... Kviečia laikytis vieningai, buriantis apie L.Aktyvistų Frontą. ... Rezoliucija daugelio susirinkimo dalyvių pasirašyta ir pasiūsta Lietuvos Vyriausybei.

* "Ir Pavendeny" "...nes ir jie trokšta Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės"

1941 08 16 Laikraštis "Išlaisvintas Panevėžietis" Antrame puslapyje paskelbta "Generalkomisarui Dr.von Renteln pasakyta įgaliotinio L.Prapuolenio kalba", kuriame siekė "prikelti Lietuvą naujam valstybiniam gyvenimui". Pažymėtina, kad ši kalba buvo išsakyta diena po Lietuvos Vyriausybės atstatydinimo. Įrodymai liudija, kad 1941 m. vasarą Žemaitijoje cenzūra galimai veikė tik formaliai arba jos visai nebuvo.

Esamoje išvadoje nėra svarstoma kokią įtaką turėjo LAF skleidžiama propaganda, Žemaitijos žmonių nuotaikoms, užverbuotiems LAF savanoriams ir jų apsisprendimui išžudyti žydų tautybės bendrapiliečius. O tai yra labai svarbu.

Nors nėra tiesioginių įrodymų liudijančių Jono Noreikos prisidėjimą prie Žemaičių žemės leidybos, tačiau būdamas politinės organizacijos LAF vadas Žemaitijoje Jonas Noreika negalėjo nežinoti, kas vyksta jo apygardoje. Atsižvelgiant į Jono Noreikos pomėgį literatūriniam darbui²⁰ ir vėlesnius jo veiksmus Šiaulių apskrityje, yra tikėtina, kad "Žemaičių žemės" leidyba buvo pradėta su jo žinia ir galimai jo iniciatyva ir palaikymu. Gali atrodyti sutapimas, tačiau LAF laikraštis vadinosi taip pat kaip ir jo Jono Noreikos suburta ir vadovaujama "Žemaičių žemės" delegacija (žr. toliau.)

Išvadoje šios aplinkybės nėra minimos ir nėra svarstomos, o tai yra svarbu siekiant visapusiškai įvertinti Jono Noreikos prisidėjimo prie genocido veiksmus, LAF vyriausybės valdymo metu.

7.2. Plungės žydų žudynės

Atsižvelgiant į aptartas aplinkybes ir nurodytus dokumentus pažymėtina, kad kad naciai negalėjo turėti didelės įtakos sprendžiant 1800 Plungės žydų likimą. Archyviniai dokumentai²¹ ir įvykių liudininkai²² nurodo, kad vokiečių kareivių Telšiuose liepos mėn pradžioje buvo negausiai. Buvę keli vokiečių kareiviai, vokiečių karo komendantūroj. Reikia suprasti, kad tai ne SS ir ne SD, o vermachto kariai. Vermachto kariams žydų izoliavimas ir žudymas nebuvo užduotis.

Sutinkamai su A.Pakalniškio parodymais Plungėje buvo komendantūra. P. Alimas pakeičia 2 dienas komendantu dirbusį Joną Noreiką. Jaunas kapitonas Jonas Noreika vėliau dirba kitoje pastato pusėje - LAF štabe, verbuojančiame savanorius. Visa tai vyksta priešais sinagogą, kurioje tuo metu buvo suvaryti ir dvi savaites laikomi visi Plungės žydai.

Istorinėje išvadoje šios aplinkybės yra neminimas. Išvadoje yra nepagrįstai atmetamas A.Pakalniškio liudijimas, kad Jonas Noreika žodžiu įsakė sušaudyti žydus buvusius sinagogoje. Aleksandro Pakalniškio prisiminimai atmetami remiantis sovietų okupacinių jėgų struktūrų (tikėtina

²⁰ 1933 m. išleistoje apybraižoje "Pakelk galva lietuvi" Jonas Noreika nagrinėdamas lietuvių ekonomikos ir kultūros nuosmukį, pagrindine nesėkmės priežastimi įvardina žydus

²¹ Priedai Nr. 12, 12.1, 12.2

²² A.Pakalniškio liudijimai, Zenono Ivinskio liudijimai

žiauraus tardymo metu) išgautais parodymais, kur žudynių vykdytojai teigė, kad **“mums sakė žudynių organizatoriai buvo vokiečiai**, o žydų konvojavimui ir sušaudymui ties Kaušėnais vadovavo Povilas Alimas ir jo pagalbininkas Pabrėža”²³. Tai gali būti tiesa, tačiau apie tai kas davė nurodymus išvaryti Plungės žydus iš savo namų, uždaryti juos sinagogoje ir po dviejų savaitių įsakė sušaudyti, jokių žinių nėra. Tik Pakalniškio liudijimas.

Pažymose nėra atsižvelgiama į A.Pakalniškio nurodomą aplinkybę, kad P.Alimo darbo kabineto durys buvo visai greta Jono Noreikos. Išvadoje nėra atsižvelgiama į aplinkybę, kad Jonas Noreika buvo Kaune veikusios LAF vyriausybės viršininkas Žemaitijos apskrityje ir, kad tuo metu kai buvo likviduojami geto kaliniai, būtent Jonas Noreika buvo aukščiausias teisėtas politinės valdžios pareigūnas Plungėje.

Išvadoje nėra atsižvelgiama į tai, kad LAF laikraštis “Žemaičių žemė” Nr. 5 skelbia, kad Jonas Noreika liepos 20 d. subūrė ir vedė “Žemaičių žemės” delegaciją sveikinti LAF vyriausybę Kaune. Telšiai LAF vadas Noreika buvo vadas delegacijos, kurią sudarė : “Telšių apskr. policijos vadas Bronius Juodikis, kuris (Telšių LAF vado Noreikos pavaduotojas, kuris beje buvo kaltinamas kaip vienas iš Telšių žydų išžudymo vadovų), Telšių apskrities viršininkas Ramanauskas, Telšių apskrities TDA viršininkas (komendantas) majoras Svilas, Plungės LAF vadas ir TDA viršininkas leit. Alimas, Telšių apskrities ligoninės direktorius dr. gyd. Plechavičius, Lietuvos banko Telšių skyriaus direktorius Jurkus.”²⁴

Jei Jonas Noreika vadovavo šiems asmenims politiniu klausimu, vadinasi jau 1941 m. liepą buvo įgijęs jų pasitikėjimą ir autoritetą. Todėl neturėtų būti atmetama versija, kad Jonas Noreika galėjo vadovauti P. Alimui ir kitiems duodant nurodymus dėl Plungės žydų izoliavimo, konvojavimo ir sušaudymo.

Išvadoje yra nurodoma, kad *J. Noreika pats savo asmenine iniciatyva negalėjo įsakyti šaudyti Plungės žydus, kadangi žydų naikinimo operacijose dalyvavę lietuvių policinių struktūrų darbuotojai buvo klusnūs vokiečių saugumo policijos ir SD įstaigos pareigūnų nurodymų vykdytojai, t. y. buvo griežtai subordinuojamoje padėtyje*. Tai yra nepagrįsta Centro nuomonė.

Tai yra blanketinis postulatų, suformuotas nevertinant ir neįvardijant konkrečių su Jono Noreikos veikla Plungėje susijusių įrodymų ir protokoluotų aplinkybių, liudijančių 1941 m. liepos mėn padėtį Plungėje.

Pažymėtina, kad Plungės turizmo ir informacijos centro išleistoje knygoje (Priedas Nr 42) “Plungės žydų takais” 18 psl yra nurodoma, kad “Leibo Orlianskio namas (Tumo Viažganto 9 Plungėje) stovėjo šalia abiejų sinagogų. 1941 m. namą su baldais perėmė baltaraiščiai. Čia apsigyveno miesto komendantas Jonas Noreika - Generolas Vėtra. **Jis buvo žydų sunaikinimo organizatorius**”.

Atsakovas šios aplinkybės išvadose nemini, nenurodo, kad Jonas Noreika gyveno savavališkai užimtame name, tiesiai prieš sinagogas, kuriose dviems savaitėms buvo sugrūsti visi Plungės miesto žydai, matomai ir Leibas Orlianskis su šeima. 1800 asmenų, pasmerkų mirti po Jono Noreikos langu, tačiau atsakovas apie tai žinių neturi, vienok Plungiškiai žino ir skelbia tai viešai.

²³ LYA, f. K-1, ap. 58, b. 6964/3, l. 18, 18 a.p., 24 a.p., 76 a.p., b. 15668/3, t. 1, 29, 56, 56 a.p.

²⁴ “Karo laikų dienoraštis”. Zenonas Blynas, Vilnius 2010, p. 93

7.3. Telšių LAF vado veikla

Išvadoje nėra minima aplinkybė, kad Jonas Noreika 1941 m. liepos mėn. gyvena Telšiuose, mieste kuriame yra Telšių LAF būstinė. Žinoma, kad Noreika gyveno Vaižganto gatvėje esančiame žydo name. Šią aplinkybę liudija Lietuvos Nacionalistų Partijos sekretoriaus Zenono Blyno dienoraštis, aprašant “Žemaičių žemės” delegacijos sudėtį, Jonas Noreika yra nurodomas kaip LAF Telšiai vadas; Bendras Ramanausko ir Noreikos įsakymas, pasirašytas liepos 25, kuriame Noreika nurodomas LAF Telšiai vadas.

Noreika Telšiuose apsigyveno po Plungės žydų žudynių, 3 savaites iki pat paskyrimo į Šiaulius. Istorinėje pažymojė šis veiklos laiko tarpsnis nėra aptariamas, o Jonas Noreika juk vadovavo ginkluotiems LAF savanoriams Telšių apskrityje.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad Jono Noreikos vadovaujamoje apskrityje Telšių miesto savivaldybė jau nuo 1941 m. birželio 30 d. išdavinėjo pakvitavimus dėl žydų turto perleidimo - prašymus pateikusiems asmenims²⁵. Aplinkybė, kad turtas buvo dalomas taip anksti ir su vietos valdžios leidimu suponuoja, kad Telšiuose turto valdymas buvo atlaisvintas, o turto šeimininkai buvo izoliuoti dar 1941 m. birželio pabaigoje. Dokumentai liudija, kad Telšių geto įkūrimą vykdė Telšių apskrities viršininko administracija²⁶, o žydų turtą ir pačius žydus administravo Telšių miesto savivaldybė, laikiusi ir darbams išnaudojusi žydus iki pat gruodžio mėnesio. Savivaldybė net turėjo atskirą pareigūną žydų reikalams.

Dokumentai liudija, kad 1941 m. birželį ir liepą žydų atžvilgiu Telšiuose buvo vykdomi ne nacių nurodymai. Dokumentai patvirtina, kad oficialūs įstaigų vadovai policijos vadas, apskrities viršininkas, savivaldybė patys vykdė veiksmus prieš žydų tautybės asmenis, išnaudodami karo situaciją, be jokio nurodymo iš nacių valdžios (Lietuvoje oficialiai iki rugpjūčio 4 d. vadovavo LAF vyriausybė, ne nacių valdžia). Šie įtakingi žmonės įėjo į Jono Noreikos vadovojamą “Žemaičių žemės” delegaciją. Jonas Noreika šiems žmonėms turėjo įtaką vykdant LAF programą ir idealogiją, kur visi žydai buvo prilyginami komunistams t.y. priešams. Kadangi valdžioje buvo LAF, tikėtina, kad žydų suvarymas į getą Telšiuose taip pat buvo vykdytas vietos valdžios iniciatyva.

Tai yra labai svarbios aplinkybės, kadangi jos parodo nusikalstamus vietos valdžios institucijų veiksmus, vykdytus prieš žydų tautybės asmenis 1941 m. birželį ir liepą Telšiuose. Šie dokumentai nurodo bendrą atmosferą, kurioje veikė Jonas Noreika ir žmonės kurie supo jį Telšiuose. Noreika tikrai nebuvo Holokausto įvykių nuošalį.

Atsakovas išvadose patvirtina, kad Noreika siejo tarnybiniai ryšiai su Telšių LAF ir Plungės komendatūra, tačiau nėra svarstoma kokią galią Jonas Noreika turėjo eidamas LAF Telšiai pareigas, nėra svarstoma ką galimai veikė Jono Noreikos vadovaujami ginkluoti LAF savanoriai Plungėje ir Telšiuose. Egzistuoja archyvinis dokumentas liudijantis, kad 1941 m. Lietuvių nacionalsocialistinės partijos nariams Telšių komendatūroje buvo išduodami leidimai ginklams nešioti²⁷. Tai liudija, kad LAF savanorių - aktyvistų ginklavimasis vyko savanoriškai, leidimai ginklui nešioti 1941 m. vasarą Telšiuose buvo išduodami Lietuviams nacionalsocialistams. Atsakovas pažymose

²⁵ Prašymai ir pakvitavimai dėl turto perleidimo pridedamai

²⁶ Priedas Nr 17 1941 -09- 23 Telšių burmistro laiškas pristatyti Noreikai išlaidų sąmatą patirtą Telšių getui įrengti

²⁷ Priedas Nr 18 LCVA-f1075-a2-b19-13R

nenagrinėja ir nemini ginkluotų, Jono Noreikos vadovaujamų Telšių LAF aktyvistų veiklos, nesprendžia dėl Jono Noreikos kaip LAF vado atsakomybės.

Sutinkamai su tuometinio Šiaulių apygardos prokuroro Mato Krygerio liudijimu²⁸, jis nuvyko į Telšius, į kitą apygardą, į LAF būstinę išsiaiškinti dėl čia vykdomų mirties nuosprendžių teisėtumo. Krygeris knygoje rašo: "Kai kurie broliai Lietuviai savo iniciatyva vykdė egzekucijas. **Štai Telšiuose susidarė superpatriotų lietuviškas "karo lauko teismas", teisęs "komunistus", "komunistų veikėjus", pats vykdė nuosprendžius**". Autorius žodžius naudoja kabutėse, tuo logiškai paneigiant tikrąją žodžių reikšmę ir suponuojant veiksmų neteisėtumą." Krygeris nurodo, kad susitikime dalyvavo neeiliniai LAF veikėjai. Jam pasiūlus paleisti suimtuosius laikomus LAF štabe ir barake prieštaraujančių nebuvo, Telšių apskrities viršininkas Augustinas Ramanauskas pridūrė, "Aš sakiau, kad negerai darome." **Šios aplinkybės atsakovo pažymose nėra minimos.**

Iš Mato Krygerio teiginio "neeiliniai LAF veikėjai" galima suprasti, kad prokuroro susitikime dalyvavo ir Jonas Noreika ir Bronius Juodikis, mjr. Svilas bei A. Ramanauskas. Pažymėtina, kad egzistuoja mirties bausmės pasmerktų malonės prašymo atmetimo/tenkinimo sprendimas²⁹. Tai liudija, kad LAF karo lauko teismas ir mirties nuosprendžiai buvo Jono Noreikos žinioje. O taip pat Telšių kalėjimas, kuriam 1941 m. liepos 2 d. savivaldybė leido perimti³⁰ 500 vnt. patalynės, tiek pat apatinių ir marškinių. Šios aplinkybės išvadoje nėra nurodomos, o jos yra labai svarbios, kadangi liudija galimus Jono Noreikos nusikaltimus prieš Lietuvos piliečius įvykdytus Telšių apskrityje.

Šalutiniai įrodymai³¹ liudija, kad Joniškio valsčiaus LAF savanoriai turi "ŽYDŲ TVARKYMO KOMISIJĄ" kuri 1941 m. liepos pradžioje įsako Joniškio valsčiaus savivaldybei suregistruoti gyventojus ir surasti jų slepiamą turtą. Liepos 18 d. išleidžia įsaką žydams, nustatantį 20 000 rublių baudą už ankstesnio įsakymo nevykdymą ir įpareigojanti sumokėti į LAF kasą iki rytdienos 3 val. popiet. Šie dokumentai patvirtina, LAF galią ir įtaką sprendžiant Joniškio žydų turto ir pačių žmonių likimą. Dokumentai patvirtina, kad Joniškio LAF, pasireiškė visiška savivale vietos žydu atžvilgiu ir turėjo galią įsakinėti ne tik asmenims bet ir Joniškio savivaldybei.

Pažymėtina, kad Žemaitijos LAF "valdymo" pasekoje kuomet buvo grobstomas žydų turtas, o vietos gyventojai žudomi be teismo nuosprendžio arba pasmerkiami LAF teismo nuosprendžiu, 1941 m. liepos 24 d. (po Mato Krygerio apsilankymo Telšiuose) Šiaulių apskrities viršininkas Urbaitis išleidžia įsakymą³² smerkiantį LAF partizanų savivalės veiksmus. Dokumentas konstatuoja, kad LAF partizanai/ TDA/Baltaraiščiai vykdo teisėsaugos ir jėgos struktūrų funkcijas ir tai daro neteisėtai. Tą pačią dieną yra išleidžiamas LAF Šiauliai vado įsakymas Nr. 2³³, kuriame konstatuojama, kad kad LAF skyriai veikia nesuderintai su vietos policija ir pridarė "žygių" kurie žemina organizacijos įvaizdį.

Labai svarbus dokumentas, liudijantis Jono Noreikos Telšių LAF vado veiklą yra bendras Noreikos ir Telšių apskrities viršininko 1941 m. liepos mėn. 25 d. įsakymas³⁴ "Telšių apskr. Policijos nuovadų Viršininkams ir Aktyvistų štabams" draudžiantis aktyvistams (LAF savanoriams) vykdyti

²⁸ Matas Krygeris. Rūstūs prisiminimai. psl. 50-51

²⁹ LCVA-fR1441-a2-b10-Vladas Bauža malonės prašymo atmetimas

³⁰ Dokumentas Telšių savivaldybės pakvitavimas pridedamas

³¹ LCVA R739, ap1, b4, l. 12 ir kiti

³² LCVA-F-R1099-ap1-l8-1

³³ LCVA R739 ap1, b4, l. 17

³⁴ LCVA-f1075-a2-b6-135

mirties nuosprendžius vietoje. Nurodoma, kad pateisinimai dėl nužudymo bandant pasprukti bus kruopščiai tiriami. **Dokumentas liudija, kad LAF aktyvistų vykdomas Lietuvos gyventojų persekiojimas ir mirties nuosprendžių vykdymas vietoje buvo 1941 m. liepos mėnesio realijos Jono Noreikos vadovaujamoje Telšių apskrityje.**

Šio dokumento lydraštyje Telšių apskr viršininkas A.Ramanauskas dokumento autorystę priskiria A.Noreikai ir lydraščiu duoda pavedimą administracijos subjektams ir policijai **vykdyti LAF Telšiai vado įsakymą** (nors įsakymą taip pat pasirašė). Tai liudija LAF kaip politinės galios ir Noreikos turėta įtaką Žemaitijoje, Telšių apskrityje.

Atsakovas savo istorinėse pažymose nemini Lietuvos Aktyvistų Fronto, nemini, kad LAF savanoriai buvo ginkluoti, kad vykdė vietos žmonių persekiojimą ir mirties nuosprendžius.

Išvadoje nėra svarstomas galimas Noreikos dalyvavimas Telšių apskrities žydų izoliavimo ir nužudymo procese. Aukščiau aptarti dokumentai ir Mato Krygerio liudijimas parodo, kad Noreika savo apskrityje turėjo kalėjimą, LAF vykdė komunistų persekiojimą (*pagal LAF ideologiją komunistai ir žydai viena ir tas pats*), vykdė mirties bausmes. Tačiau išvadoje yra nurodoma, tik tiek, kad Telšių valdžios žmonės 1941 m. liepos pirmomis dienomis Noreiką pakvietė į inteligentų vakarą, kuriame dalyvavo tie patys "Žemaičių žemės" delegacijos nariai. Išvadoje yra nutylimos svarbios aplinkybės apie šių asmenų įvykdytus karo nusikaltimus.

Plungės ir Telšių žudynės neminimos Lietuvos žydų žudimo būrio Einsatzkommando 3 (Hamano būrys) vadovo Jėgerio ataskaitoje, nei Lietuvos paribio žydų žudimo būrio Tilžės Einsatzkommando teismo liudijimuose. Iš Einsatzgruppe A vadovo Štalekerio ataskaitos galime suprasti, kad formaliai už žudynes Plungėje, Telšiuose, Mažeikiuose, Biržuose ir Šiauliuose atsakė Latvijos žydų išžudytojų, Einsatzkommando 2, vienas Šiauliuose esantis būrys, buvęs 100 km. nuo Plungės.

Štalekerio 1941 m. spalio 15 d. ataskaita, nurodo, kad vienas Einsatzkommando 2 būrys (maždaug 30 karių), atsakingas už visą Šiaulių apygardą, įstengė išžudyti 42 000 žydų, kuomet Jėgerio Einsatzkommando 3 (150 karių) Kauno apygardoje išžudė 32 000. Tačiau iš Jėgerio ataskaitos žinome, kad jo būrys, vadovaujamas sociopato Hamano, buvo labai skrupulingas, dirbo 5 dienas per savaitę, vedė tikslią nužudytų asmenų apskaitą. Tokie skaičiai liudija apie galimą Žemaitijos LAF prisidėjimą prie žydų žudynių Plungėje ir Telšiuose.

Laikotarpiu kai Jonas Noreika eina Telšių LAF vado pareigas 1941 m. Telšiuose ir Plungėje yra nužudoma daug žydų tautybės žmonių. Jonas Noreika tuo metu buvo oficialios politinės jėgos LAF atstovas apskrityje.

Tai yra labai svarbios aplinkybės, kurios istorinėse pažymose nesvarstomos ir nutylimos. Šios aplinkybės iš esmės keičia visą atsakovo publikuotą Jono Noreikos veiklos paveikslą 1941 m.

Atsakovo istorinėse pažymose LAF nėra nurodoma kaip politinė organizacija, sudariusi vyriausybę Kaune, nėra nurodoma Jono Noreikos ir LAF galia Telšių apskrityje, nėra minimas LAF Telšiai turėtas kalėjimas talpinęs 500 kalinių, nėra nurodoma, kad Jonas Noreika, būdamas Lietuvos kariuomenės teisininku 1941 m. liepos mėn. buvo LAF Telšiai karo lauko teismo sudėtyje, kuris mirties bausme teisė lietuvius komunistus, peržvelgdavo ir atmesdavo malonės prašymus.

Atsakovas pažymoje nurodo tik tiek, kad po istorinio tyrimo yra žinoma, kad Jonas Noreika eidamas šias pareigas yra skyręs lietuvių komunistui tris mėnesius viešų darbų, **tačiau nutyli, kad bausmė paskirta už dalyvavimą komjaunuolių chore. Atsakovas neužsimena apie Telšių aktyvistų teismo priimtus** mirties nuosprendžius, o tokie nuosprendžiai yra žinomi (Vladas Bauža Priedas Nr. 20).

Pažymose nurodoma, kad Jonas Noreika 1941 m. liepos mėn. subūrė ir vedė “Žemaičių žemės” delegaciją **sveikinti LAF vyriausybę Kaune**, tačiau nutylima, kad delegacija suburta netrukus po to kai buvo sušaudyti Plungės ir Telšių žydai, o pusė delegacijos narių (**pajuodinti**) po karo kaltinti Plungės ir Telšių žydų žudynėmis :

- “1. Telšių apskrities policijos vadas **Bronius Juodikis (Jono Noreikos pavaduotojas, kaltintas kaip vienas iš Telšių žydų žudynių vadovų)**
2. Telšių apskrities viršininkas Ramanauskas
3. Telšių apskr. Tautinio Darbo Apsauga (TDA) **komendantas majoras Svilas**
4. Plungės LAF vadas ir TDA komendantas **leit. Alimas (kaltintas kaip vienas iš Plungės žydų žudynių vadovų)**
5. Telšių apskrities ligoninės direktorius dr. gyd. Plechavičius
6. Lietuvos banko Telšių skyriaus direktorius Jurkus.”³⁵

Juodikis, Svilas, Alimas vadovavo ginkluotoms įstaigoms (policija, TDA) siejamomis su žydų persekiojimu, izoliavimu ir žudynėmis Lietuvoje. Yra tikėtina, kad jie dalyvavo išvarant žydus į Telšių getą ir Plungės sinagogą, dalyvavo nusavinant, išdalinant ir parduodant jų turtą. Atsakovas laikosi pozicijos, kad Alimas vadovavo Plungės žydų konvojavimui į sušaudymą. Tačiau atskleidus asmenų tapatybes “Žemaičių žemės” delegacija ne tokia jau ir šlovinga.

Lietuvos Nacionalistų partijos lyderio Kazio Bruniaus apklausos byloje LYA-fK1-a58-b34897-3-1219 yra LAF/LNP partijos narių sąrašai, Nr. 142 - Jonas Noreika įvardinamas, kaip nacionalistų partijos vadas Telšių apskrityje, Nr. 148 Majoras Svilas. Jie buvo artimame Jono Noreikos bendravimo rate. Noreika buvo šių asmenų politinis ir ideologinis vadas (Generolas Vėtra). **Istorinėse pažymose šios aplinkybės nenurodomos. Toks su žydų žudynėmis susijusių aplinkybių nutylėjimas iškraipo istoriją ir yra Holokausto neigimas.**

7.4. Šiaulių apskrities viršininko veikla 1941 m. - 1942 m.

Išvadoje yra nurodoma, kad “Ignas Urbaitis, kuris 1941 m. liepą ėjo Šiaulių apskrities viršininko pareigas, 1941 m. liepos 23 d. paskelbė dokumentą Nr. 6, kuriuo <...> Miestelių žydai nuo 1941 m. liepos 25 d. iki rugpjūčio 15 d. turėjo persikelti gyventi į valsčių viršaičių bei miestų burmistrų nurodytas vietas. Žydai, kurie nevykdys šių nurodymų, turėjo būti baudžiami”. Toliau išvadoje nurodoma, kad ”aukščiau minėtuose žydų diskriminavimo ir izoliavimo veiksmuose J. Noreika nedalyvavo”.

Egzistuoja istorinis dokumentas, kuris liudija priešingai, kad 1941 m. rugpjūčio 9 d. Jonas Noreika davė nurodymą³⁶ viršaičiui dėl Triškių miestelio žydų iškeldinimo į Gruzdžius. Šis dokumentas

³⁵ “Karo laikų dienoraštis”. Zenonas Blynas, Vilnius 2010, p. 93 ir “Žemaičių žemė” Nr. 5

³⁶ LCVA-fR-1099-a.1- b.2- 1137

paneigia Centro teiginį dėl Jono Noreikos nedalyvavimo žydų diskriminavimo veiksmuose vykdamant ankstesnio apskrities viršininko įsakymą ir reikalauja išvados persvarstymo.

Verta atkreipti Centro dėmesį, kad taip pat yra ir kiti dokumentai liudijantys, kad Jonas Noreika, veikdamas Urbaičio išleisto 1941 m. liepos 23 d. dokumento Nr. 6 dvasia, eidamas valstybės tarnautojo pareigas veikė prieš žydų tautybės Lietuvos piliečius dar iki Gewecke paskyrimo Šiaulių apygardos komisaru. O tiksliau Noreika išleidžia tris aktus dėl žydų turto nusavinimo.

7.5. Nurodymai dėl žydų turto nusavinimo

Rugpjūčio 6 d. laikini nurodymai (Reg. Nr. 429)³⁷, kaip pasielgti su žydų ir komunistų paliktu beglobiu turtu. Nurodymai skirti miestelių viršaičiams ir Šiaulių apskrities miestų burmistrams. Jonas Noreika duoda nurodymą, kad iki vyriausybės nustatys kitaip tiek kilnojamasis turtas, tiek nekilnojamasis turtas pereina savivaldybių žinion, turi būti aprašomas, gendantis turtas parduodamas. Perkraustomi žydai gali pasiimti kilnojamojo turto savo nuožiūra, kitas turtas laikomas paliktu beglobiu.

Rugpjūčio 16 d. nurodymų papildymas, nurodantis, kad turto sąrašą turi pasirašyti ir žydas turto savininkas, o sąrašai iki rugpjūčio 20 d. pristatyti Noreikai.

Išvadoje nėra nurodoma, kad Jonas Noreika tvarkė reikalus dėl žydų turto nusavinimo. Išvadoje nėra analizuojama kieno iniciatyva ar nurodymu Jonas Noreika pirmosiomis savo darbo dienomis išleido patvarkymus dėl žydų turto perėmimo savivaldybių žinion, kieno iniciatyva Jonas Noreika įgijo žydų nekilnojamojo turto sąrašus.

Išvadoje yra nurodoma, kad Noreika Rugsėjo 10 d. išleido nurodymus dėl kilnojamojo žydų turto likvidavimo³⁸, tačiau išvadoje yra nutylima ta aplinkybė, kad pinigų už parduotus daiktus jis nurodo įnešti į savo vadovaujamos Apskrities valdybos kasą (ne banko sąskaitą), o likusį beglobį žydų turtą raginama suskirstyti ir likviduoti (išdalinti, sunaikinti) kuo skubiau.

Svarbus aspektas vertinimui yra tas, kad po mėnesio, t.y. spalio 10 d. Jonas Noreika paskelbia Komisaro nurodymą³⁹, kuriame nurodo pinigų gautus už parduotą žydų turtą įnešti į nacių banko sąskaitą. Toks naudos gavėjo pakeitimas liudija, jog komisaras Gewecke susidomėjęm žydų turto reikalais parodė praėjus dviems mėnesiams nuo Noreikos nurodymų paskelbimo, pirmosiomis darbo dienomis.

Tai yra svarbios aplinkybės, liudijančios, kad Noreika iki spalio 10 d. turėjo pakankamą veiklos laisvę spręsti Šiaulių apskrities žydų kilnojamojo turto klausimus, o jo vadovaujama įstaiga tikėtina gavo ir pinigų iš parduoto žydų turto. Tokia veikla, jau ir Noreikos darbo metais buvo pripažįstama marodieriaivimu, t.y. turto grobstymui karo sąlygomis. Išvadoje šios aplinkybės nutylimos.

7.6. Žydų nekilnojamojo turto perleidimas

³⁷ LCVA-fr-1099-a1-b1-1113

³⁸ LCVA-fR-1099-ap1-b1-1 239

³⁹ LCVA R1099-1-2-456

Esamoje išvadoje nėra minima, kad Jonas Noreika, individualiais aktais tvarkė žydų nekilnojamojo turto reikalus. To meto apskrities viršininko administracijos dokumentai liudija Jono Noreikos iniciatyvą, tarpininkaujant ir priimant sprendimus dėl žydų nekilnojamojo turto perdavimo naujiems savininkams, o tiksliau:

1941 metų rugpjūčio 7 d. Alaus gamyklos Gubernija prašymas perduoti žydų vaisvandenių dirbtuves gamyklos nuosavybėn⁴⁰. Prašymas surašytas antra Jono Noreikos darbo diena. Jono Noreikos ir jo sekretoriaus Tamašausko pasirašyta rezoliucija rašto kampe skelbia: „Reikalas sutvarkytas telefonu – bylon“ 41 m. spalio 7 d.

1941 metų spalio 23 d. Noreikos raštas⁴¹ adresuotas Kuršėnų valsčiaus viršaičiui, kuriame nurodoma, kad Šneiderio ūkio valdytoju yra skiriamas Pluskus Ignas, pavedama tuojau esamus gyventojus išskeldinti ir turtą aprašyti.

1941 metų spalio mėn. raštas⁴² adresuotas komisarui Gewecke, kuriame prašo jo palaiminimo dėl žydo malūno ir 20 ha žemės Kuršėnų valsčiuje perleidimo šiauliečio Benedikto Galmino nuosavybėn. Rašte Noreika nurodo, kad asmeniškai šiam reikalui tarpininkauja.

Aukščiau nurodyti dokumentai liudija, kad Noreika turėjo suinteresuotumą dėl vienu ar kitu priežastimi tarpininkauti dėl žydų nekilnojamojo turto perleidimo naujiems savininkams. Tokia veikla pagal galiojusius aktus neįėjo į apskrities viršininko pareigas, nes naujuosius savininkus skirdavo burmistrai ir viršaičiai pagal nustatytus kriterijus. Noreika visgi buvo aukščiausias pareigūnas po nacių komisaro apskrityje, tad jo tarpininkavimas greičiausiai užtikrindavo sklandų pasirinktos žydų nuosavybės perleidimą.

Dar daugiau, yra išlikę dokumentai⁴³ liudijantys, kad J. Noreika eidamas apskrities viršininko pareigas tvarkė žydų išnaudojimo priverstiniais darbams klausimus, organizavo jų apsaugą, rūpino ginklus ir leidimus sargybiniais, organizavo žydų paėmimą-gražinimą į Šiaulių getą. J. Noreikos 1941-11-05 raštas Šiaulių savivaldybei, liudija, kad savivaldybė pasigedo pinigų už Jono Noreikos organizuotą žydų darbą prie geležinkelio, kuriuos turėjo gauti už iš geto paimtus darbu žydus. Noreika, savo ruožtu, savivaldybei siūlo kreiptis į paslaugų užsakovą - Geležinkelių valdybą. Šie dokumentai liudija Jono Noreikos asmeninį įsitraukimą į Šiaulių žydų išnaudojimą priverstiniais darbams. Tai yra svarbios aplinkybės, liudijančios, kad Noreika po Žagarės žydų žudynių išnaudojo nacių paskelbtą žydų teisių suvaržymą savo reikmėms.

Aukščiau nurodyti dokumentai yra svarbūs, kadangi liudija, kad Noreika savo valia ir pasirinkimu administravo žydų nekilnojamojo turto perrašymo klausimus, bei išnaudojo Šiaulių geto žydus vykdant įmonių užsakytus darbus. Tai nebuvo nacių įsakymų vykdymas, tai buvo tęstiniai, valingi ir sąmoningi nusikalstami veiksmai prieš Lietuvos piliečius.

7.8. Žagarės geto įkūrimas ir administravimas

⁴⁰ LCVA-fR-1099-a1-b2-1418

⁴¹ LCVA F., R-1099, ap.1, b.2

⁴² LCVA F., R-1099, ap.1, b.2, l.544

⁴³ LCVA-fR-1099-a1-b2- 1338, LCVA-fR-1099-a1-b2- 1440, LCVA-fR-1099-a1-b2- 1504

Išvadoje yra nurodomas 1941 m. rugpjūčio 22 d. Jono Noreikos nurodymas⁴⁴ „Visiems Šiaulių apskrities valsčių viršaičiams ir antraeilėms miestų burmistrams“, kuris skelbė, kad Šiaulių apygardos komisaras įsakė žydus, perkelti į Žagarę. Taip pat nurodoma, kad “okupacinei nacių valdžiai jį, kaip ir kitus lietuvių civilinės administracijos pareigūnus, pavyko įtraukti į su žydų izoliavimu susijusių reikalų tvarkymą”.

Centras išvadoje konstatuodamas įsakymo faktą, pareiškia, kad **nacių valdžia įtraukė Joną Noreiką į su žydų izoliavimu susijusių reikalų tvarkymą**, tačiau nutyli svarbias dokumentuotas aplinkybes liudijančias, kad Jonas Noreika ir jo vadovaujama Šiaulių apskrities viršininko administracija rūpinosi Žagarės geto įkūrimu, palaikymu ir likvidavimu. Tai liudija žemiau aptarti dokumentai.

Žagarės burmistro Simono Rakščio parodymai⁴⁵ duoti sovietų sąjungos tardymo pareigūnams, kuriuose jis dviejų apklausų metu liudija, kad jis ėjo burmistro pareigas iki sovietų okupacijos, 1941 m. rugpjūčio pabaigoje buvo paskirtas Jono Noreikos eiti Žagarės miesto burmistro pareigas, nacių valdžia jį iš pareigų atleido spalio pabaigoje, dirbo du mėnesius. Į klausimą kieno nurodymus vykdė, Simonas Rakštys atsakė, kad vykdė išimtinai Jono Noreikos nurodymus.

Reikia suprasti, kad žydų geto atsiradimas, buvimas ir likvidavimas buvo Žagarės miestelio įvykių epicentras 1941 m. rudenį, tačiau anot burmistro jis neveikė savarankiškai, vykdė Noreikos nurodymus. Svarbu pastebėti, kad Simonas Rakštys nacių buvo pakeistas kitu burmistru, iškart po geto likvidavimo.

Yra išlikęs Jono Noreikos pasirašytas leidimas Joniščio burmistru, leidžiantis pasilikti dantų techniką⁴⁶ iki dviejų mėnesių savo žinioje. Šis dokumentas yra svarbus nes liudija, kad Jonas Noreika turėjo veiksmų laisvę ir galėjo daryti išimtis vykdant formaliai komisaro Gewecke įsakymą dėl žydų perkėlimo į Žagarės geto.

Šiaulių apskrities viršininko ir buhalterio pasirašytas 1942 m. rugpjūčio 24 d. pažymėjimas⁴⁷, kuris patvirtina, kad Lietuvių savisaugos dalių Šiaulių apygardos štabo kariai tikrai yra gavę iš Šiaulių apskrities viršininko nuo 1941-09-20 iki 1941-11-01 atlyginimą sumoje 53 3350,03 Rb.

Istorikų teigimu Šiaulių apygardoje veikęs 14-bataljonas buvo sudarytas iš LAF Telšiai karių kuopų, o Jonas Noreika buvo LAF Telšiai vadas. Šis dokumentas patvirtina, kad Jono Noreikos vadovaujama Šiaulių apskrities administracija mokėjo atlyginimą LAF kariams už laikotarpį kai Šiaulių apskrityje buvo vykdomos žydų masinio naikinimo akcijos (Žagarės gete 1941-10-02). Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad atlyginimas buvo mokėtas ne už mėnesį (kaip įprasta), o už 6 savaites. Taip pat archyve nėra kitų panašaus turinio liudijimų. Nėra žinoma, kam jis adresuotas, tačiau panašu, kad buvo svarbus jei buvo reikalingas asmeninis Jono Noreikos paliudijimas.

1941 m. rugsėjo 4 d. Šiaulių komisaro Gewecke, apskričių viršininkų ir policijos vadų slapto pasitarimo protokolas (Priedas Nr. 38, Mokslo akademijos bibliotekos fondas), kuriame yra pateikiami nuoseklūs nurodymai dėl žydų teisių suvaržymo ir draudimai žydams. Šiuos nurodymus privalėjo vykdyti Apskričių viršininkai ir jiems pavaldi policija. Dokumentas liudija, kad

⁴⁴ ---

⁴⁵ LYA K58-1, b.8276, l.11

⁴⁶ LCVA-fR-1099-a1-b2-l-380

⁴⁷ LCVA-fR-1099-a2-b2-1133

nusikalstami veiksmai prieš žydus nebuvo atsitiktiniai, buvo planuojami, jų vykdymas prižiūrimas ir Noreika tame dalyvavo.

Nepanašu, kad Centras atsižvelgė į šiuos dokumentus konstatuodamas, jog Noreika buvo įtrauktas tik su izoliavimu susijusius reikalus. Dokumentai liudija, jo asmeninį įsitraukimą ir dalyvavimą administruojant Žagarės getą. Jo valingą ir sąmoningą įsitraukimą į Šiaulių apskrities žydų išnaikinimo procesą. Noreika dėjo pakankamas pastangas, kad ankstesnis Ignas Urbaičio 1941 m. liepos 23 d. dokumentas Nr. 6, būtų įvykdytas, kad žydai būtų izoliuoti. Nors vietos gyventojai tam priešinosi, Šiaulių apskrities žydų getas buvo įkurtas Žagarėje. Noreika paskyrė miesto burmistrą ir jam asmeniškai vadovavo laikotarpiu kol buvo gyvi vietos žydai (likvidavus geto burmistras nacių buvo nušalintas). Noreikos įstaiga sumoka atlyginimą už 6 savaitių laikotarpį, galimai Telšių LAF kariams (14-bataljonas), už laikotarpį kai buvo likviduojami Žagarės geto kaliniai. Tai yra labai svarbios dokumentuotos aplinkybės, kurios išvadoje yra neminimos. Dokumentai liudija aktyvų kolaboravimą su nacių valdžia, ko pasekoje buvo nužudyti Šiaulių apskrities žydai, įkalinti Žagarės gete.

Noreikos sąmoningi veiksmai padarė įtaką Holokaustui, tačiau Centras yra kitos nuomonės. **Esama istorinė išvada reikalauja aiškaus papildymo, paremto nurodytų dokumentuotų aplinkybių analize. Siekiant objektyvaus ir teisingo istorinių aplinkybių išviešinimo, išvadoje būtina įvardinti Jono Noreikos kolaboravimosi su naciais epizodus.**

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Zenono Blyno dienoraštyje yra pažymėta, kad Karl Jager 1941 m. rugsėjo mėn. buvo atvykęs pas Šiaulių apygardos komisarą Franz Gewecke. Būtent šio asmens nurodymu Jonas Noreika įsteigė Žagarės getą, prašė užtariamo perleidžiant žydų nekilnojamojį turtą, prašė leidimų ginklams ir kt. Karl Jager prašė perduoti jam Šiaulių miesto geto žydus - sunaikinimui. Franz Gewecke Šiaulių miesto geto žydų neatidavė. Šiaulių miesto getas yra retas, kuris nebuvo likviduotas ir kuris išsaugojo daug žydų gyvybių. To negalima pasakyti apie Jono Noreikos valdytos Šiaulių apskrities Žagarės getą.

8. 2019 M. ISTORINĖS PAŽYMONS NETEISĖTUMAS

Istorinės pažymos dėl Jono Noreikos veiklos antinacistiniame pogrindyje teiginiai yra paremti tik kun. Jono Borevičiaus liudijimu ir atsakovo prielaidomis. Pažymoje yra remiamasi žydus gelbėjusio D. Jasaičio autoritetu, kalbama apie jo veiklą, tačiau nepateikiama jokie dokumentuoti liudijimo įvardijančio Joną Noreiką gelbėjusi žydus. Pažymoje yra naudojamos gramatinės priemonės, laužtiniai skliaustai, kuriuose į cituojamą liudijimo tekstą yra įterpiami atsakovo papildymai t.y. cituojamo istorinio šaltinio papildymai.

Atsakovo parengtos pažymos turinys ir publikavimo aplinkybės rodo, kad pažyma yra skirta užtarti Joną Noreiką viešumoje dėl ieškovo mestų kaltinimų dalyvavus Holokauste. Ignoruodamas ieškovo teiktus dokumentus, jų neviešindamas, atsakovas prieš Šv. Kalėdas parengia ir paplatina pažymą, kurioje teigiama, kad Jonas Noreika nesuprato getų paskirties, aktyviai gelbėjo žydus ir vadovavo antinacistiniam pogrindžiui.

Tai nekritiškai parengta pažyma, kurioje sudėti įvairiausi nesusiję teiginiai ir citatos. Istorinė pažyma grubiai pažeidžia LGGRTC įstatymą ir Visuomenės informavimo įstatymą. Tai yra visuomenės dezinformacija ir Holokausto neigimas atliekamas instituciniame lygmenyje.

8.1. Mokslinės metodologijos nebuvimas

Pažymos pagrindą sudaro kunigo Jono Borevičiaus paliudijimas JAV teisme, duotas 1986 m., t.y. praėjus daugiau nei 40 metų nuo tų įvykių, apie kuriuos buvo pasakojama. Šį dokumentą analizavo ir pažymą parengė atsakovo darbuotojas D. Stančikas.

Tyrimo metu nebuvo įvertintos aplinkybės, kuriomis buvo duoti šie parodymai. Tai yra labai svarbu. Lietuvos istorijos instituto direktoriaus Alvydo Nikžentaitaičio nuomone XX a. 8-9 dešimtmetyje, atnaujinus ekstradicijos bylas prieš lietuvius JAV, Didžiojoje Britanijoje jų tautiečiai stengdavosi duoti tik naudingus kaltinamajam parodymus. Nebuvo išimtis ir J. Borevičius. Jau buvo pastebėta, aptariant jo parodymus, kad juose liudininkas galimai neatsimena nenaudingų epizodų asmeniui, kuriam grėsė išsiuntimas iš JAV.⁴⁸ Lietuvos istorijos mokslų įstaigos vadovo teigimu, J. Borevičius liudijimas yra nepatikimas šaltinis, ypač atsižvelgiant į tai, kad jo liudijimo nepatvirtina jokie kiti šaltiniai.

Vilniaus universiteto profesoriaus Nerijaus Šepečio nuomone, čia daugiausia, ką galima būtų sakyti, kad yra vėlyvų liudijimų apie tai. O ne tvirtinti, kad jis tiesiogiai gelbėjo žydus. Viskas. O dabar staiga rašoma pažyma, su tokiu tonu, taip pritempinėjant šaltinius prie istoriografinių teiginių, tuos teiginius radikalčiai interpretuojant ir dar padarant tokias išvadas, ką suprato ir ko nesuprato Noreika, kad jis laikytinas antinacinio pagrindžio dalyviu, kad jis aktyviai prisidėjo prie žydų gelbėjimo, niekuo to nepagrindžiant⁴⁹. Tokia išvada daroma ne remiantis faktais, o prielaidą paverčiant tikru dalyku⁵⁰.

Tyrėjas šiuo atveju privalėjo pabandyti nustatyti galimą įvykusio pokalbio laiką, sulygtinti tą datą su J. Borevičiaus pagalbos žydams pradžia, išanalizuoti kitas istorines aplinkybes, galėjusias turėti įtakos kunigo apsisprendimui.

Atsakovas pažymoje cituoja vadinamąjį Antano Gurevičiaus sąrašą, kuriame esą suregistruoti žydus gelbėję asmenys. *Vilniaus universiteto profesoriaus Nerijaus Šepečio nuomone* tai nėra patikimas istorinis šaltinis. Antanas Gurevičius yra buvęs savivaldos pareigūnas Sąrašas yra sudarytas iš paskirų antrinių šaltinių, tai yra knygų, kurios nėra mokslinės, tekstų, kurie nėra moksliniai, atsitiktinių vietų sudarytas dokumentas.⁵¹

Pažymoje nėra kitų faktų apie J. Noreikos sąsajas su žydų gelbėjimu. O juk iš turimos medžiagos (J. Borevičiaus paliudijimo) galima daryti tik vieną išvadą, kad J. Noreikai nepatiko vokiečių elgesys su žydais, tačiau ji nepatvirtina nei aktyvaus, nei pasyvaus J. Noreikos dalyvavimo šiame procese⁵².

Apibendrinant *Vilniaus universiteto profesoriaus Nerijaus Šepečio ir Lietuvos istorijos instituto direktoriaus Alvydo Nikžentaitaičio viešumoje išsakytus teiginius*, istorinė pažymą yra laikytina

⁴⁸ <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1127865/alvydas-nikzentaitis-genocido-centro-ismada-del-jono-noreikos-niekine>

⁴⁹ <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/istorikai-jei-lggrtc-pazyma-apie-j-noreika-butu-studento-darbas-ji-butu-ivertinta-labai-prastu-pazymiu-56-1249198?>

⁵⁰ <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1127865/alvydas-nikzentaitis-genocido-centro-ismada-del-jono-noreikos-niekine>

⁵¹ <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/istorikai-jei-lggrtc-pazyma-apie-j-noreika-butu-studento-darbas-ji-butu-ivertinta-labai-prastu-pazymiu-56-1249198?>

⁵² <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1127865/alvydas-nikzentaitis-genocido-centro-ismada-del-jono-noreikos-niekine>

niekine dėl mokslinio tyrimo metodologijos nesilaikymo, nekritiškos vienintelio šaltinio analizės, kitų liudijimų nebuvimo ir dokumentuotų aplinkybių nevertinimo.

Tai ideologinė, bet ne istorinė pažyma, o atsakovo įstaiga, pateikdamą tokią informaciją kaip patikimą, naudojasi statusu ir atlieka neteisėtus veiksmus.

8.2. D.Jasaičio parodymų iškraipymas

Pažymoje yra prisidengiama aktyviai žydų gelbėjime dalyvavusio Jasaičio autoritetu. Nurodoma, kad Sofija Jasaitienė gelbėjo žydus ir juos slėpė Vaiguvos vaikų prieglaudoje. Ši įstaiga buvo finansuojama Šiaulių apskrities valdybos, kurios vadovu buvo J. Noreika. Jokios kitokios informacijos, kad tokius veiksmus Jasaitienė derino su J. Noreika ar veikė jo pavedimu, nėra. Tad *“sutikite, pats faktas, jog apskritis finansavo prieglaudą, dar nereiškia, kad pats J. Noreika dalyvavo šioje kilnioje akcijoje arba šiam faktui įrodyti akivaizdžiai trūksta įrodymų”*.⁵³

Pažymoje yra dar viena J.Noreikos sąsaja su D. Jasaičiu, rašoma, kad:

“Vienas iš dvylikos antinacinio pagrindžio Lietuvių frontas steigėjų, Šiaulių miesto antinacinio pagrindžio vadas D. Jasaitis liudija: „Eidamas šias [Šiaulių apskrities viršininko] pareigas [J.Noreika] susirišo su pagrindžiu ir griežtai gynė krašto reikalus“ (Lietuvių enciklopedija, XX tomas, Bostonas, p.409).”

Pažymoje aiškinant D. Jasaičio liudijimą yra naudojamos gramatinės priemonės, cituojant enciklopediją Jonas Noreika laužtiniuose skliaustuose įterpiamas į D. Jasaičio liudijimą. Tai yra neteisėtas D.Jasaičio liudijimo ir enciklopedijos teksto iškraipymas. Toks pagrindžio vado statuso pritempimas J.Noreikai yra visuomenės dezinformacija.

Pažymėtina, kad ankstesnėje pažymoje dėl Jono Noreikos veiklos, A.Pakalniškio liudijimas, kad Jonas Noreika įsakė sušaudyti Plungės gete (sinagogoje) esančius žydus buvo atmestas kaip nemoksliškas, remiantis tuo, kad A.Pakalniškis ankstesnėje knygos versijoje tiesiogiai neįvardijo Jono Noreikos, vadindamas jį vadu. Toks metodologinis nenuoseklumas liudija, kad atsakovas nevykdo įstatymo pavestų funkcijų, tačiau rengia pažymas paremtas atrinktais įrodymais pagrindžiančiais atsakovo sukurtą istoriją.

8.3. Getų paskirties (ne)suvokimas

Pažymoje nurodoma, kad *“Iki Žagarės geto likvidavimo J. Noreika nesuprato, kad getai yra vienas iš Holokausto etapų”* tokia išvada yra daroma remiantis SS bigadenfiurerio W.Stahleckerio paaiškinimais duotais Himleriui dėl 1941 m. pogromų Lietuvoje ir J.Urbaičio ginamąja kalba išsakyta NKVD tardytojams 1944 m. baudžiamojoje byloje.

Tai yra nepatikimi šaltiniai, spręsti dėl Jono Noreikos supratimo apie Holokaustą ir getų paskirtį. Vienas dokumentas yra neracionalus nacių pareigūnų vidaus komunikatas, liudijantis, kad Kaune žydų tarybai buvo išsakyta, kad “geto įsteigimas yra vienintelė priemonė normalioms gyvenimo sąlygoms sudaryti”. Antras dokumentas yra prieš Noreiką nusišalinusio Šiaulių apskrities viršininko liudijimas baudžiamojoje byloje, ginamoje kalboje išsakytoje okupantų prievartos organams.

⁵³ <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1127865/alvydas-nikzentaitis-genocido-centro-ismada-del-jono-noreikos-niekine>

Šie dokumentai nėra susiję su Jonu Noreika, jie apie jį nekalba. Remiantis tokiais atrinktais šaltiniais, spręsti ir viešinti savo išvadas instituciniu lygiu apie tai ką Jonas Noreika suprato ar nesuprato yra nemoksliška. Tai nėra atsakovo įstatyminė funkcija rengti pažymas apie asmens vidinę būseną. Tai nėra istorinis mokslinis tyrimas, tai psichologo išvada.

Taip pat pabrėžtina, kad Urbaičio liudijimas yra cituojamas ir ankstesnėje pažymoje apie Joną Noreiką, darant išvadą, kad lietuvių tauta getus suprato kaip saugų prieglobstį. Visuomenei yra kartojama ta pati netiesa. Tai yra Holokausto neigimas.

Pažymoje yra ignoruojami Žagarės burmistro Simono Rakščio parodymai⁵⁴. Buvęs Žagarės burmistru iki sovietų okupacijos, Jono Noreikos buvo paskirtas eiti pareigas 1941 m. rugpjūčio pabaigoje. Nacių valdžia jį iš pareigų atleido spalio pabaigoje, dirbo du mėnesius, iki geto likvidavimo. Duodamas parodymus dviejų apklausų metu Simonas Rakštys nurodė, kad **laikotarpiu kai veikė Žagarės getas, eidamas Žagarės burmistro pareigas jis vykdė išimtinai Jono Noreikos nurodymus.**

Pažymoje yra ignoruojamas faktas, kad Jonas Noreika 1941 m. rugsėjo mėn. išleido du įsakymus dėl žydu kilnojamojo ir nekilnojamojo turto nusavinimo. Tai nebuvo nacių pavesti įsakymai. Jonas Noreika, suvarė žydu į Žagarės geto rugpjūčio mėn, o tuomet išleido įsakymus dėl visiško turto nusavinimo, ir pradėjo žydu nekilnojamojo turto dalybas. Atsakovas teigdamas, kad Jonas Noreika nesuprato, jog nusavinto turto šeimininkai pasmerkti mirčiai, yra didelis įžeidimas. Jis, aukščiausias pareigūnas apskrityje, kuriam pavaldi policija, išvarė žmones, atėmė jų namus ir turta, tačiau atsakovo žodžiais jis mirties nematė, suprato, kad taip žydoms bus saugiau gyventi. Tai yra Holokausto neigimas.

8.4. Žydu (ne)gelbėjimas

Pažymoje yra nurodoma, kad Jonas Noreika būdamas Šiaulių apskrities viršininku aktyviai įsitraukė į antinacinį žydu gelbėjimo pagrindį nuo pat pirmųjų darbo dienų. Tai yra niekuo nepagrįsta išvada, ignoruojant daugybę aplinkybių liudijančių, kad Jonas Noreika yra labiau susijęs su vykdytu žydu persekiojimu ir izoliavimu, nei su žydu gelbėjimu.

Pažymoje nėra atsižvelgiama į tai, kad Jonas Noreika 1941 m. vasarą vadovavo ginkluotai politinei organizacijai LAF Telšiai, kad liepos mėn. subūrė ir vedė “Žemaičių žemės” delegaciją sveikinti LAF vyriausybę Kaune, kurią sudarė asmenys kaltinami Žemaitijos žydu žudynėmis:

- “1. Telšių apskrities policijos vadas **Bronius Juodikis**
(Jono Noreikos pavaduotojas, kaltintas kaip vienas iš Telšių žydu žudynių vadovų)
2. Telšių apskrities viršininkas **Ramanauskas**
3. Telšių apskrities TDA viršininkas (komendantas) majoras **Svilas**
4. Plungės LAF vadas ir TDA viršininkas **leit. Alimas**
(kaltintas kaip vienas iš Plungės žydu žudynių vadovų)
5. Telšių apskrities ligoninės direktorius dr. gyd. **Plechavičius**
6. Lietuvos banko Telšių skyriaus direktorius **Jurkus.**”⁵⁵

⁵⁴ LYA K58-1, b.8276, l.11

⁵⁵ “Karo laikų dienoraštis”. Zenonas Blynas, Vilnius 2010, p. 93 ir “Žemaičių žemė” Nr. 5

Pažyma ignoruoja aplinkybes, kad Jonas Noreika buvo Lietuvos aktyvistų fronto, politinės partijos buvusios valdžioje iki 1941 m. rugpjūčio 5 d. atstovo Žemaitijos kraštui, kad LAF, Telšiuose nuo 1941 m. liepos pradžios iki 1942 m. leido savo oficialų laikraštį „Žemaičių žemė“, kuris iki 1941 m. rugpjūčio mėn. straipsniuose spausdiną atvirą antisemitinę propagandą, o liepos numeriuose išspausdina Hitlerio „Mein Kempf“ vertimus.

Pažyma ignoruoja aplinkybes, kad Jonas Noreika gyvena Plungėje ir Telšiuose kai yra vykdomos žydų žudynės, kad tuo metu Jonas Noreika yra LAF vyriausybės viršininkas Žemaitijos apskrityje. Visos dokumentuotos aplinkybės liudijančios Jono Noreikos sąsajas su LAF - TDA vykdytomis žudynėmis yra ignoruojamos, tačiau teigiama, kad iškart po įvykių Plungėje ir Telšiuose, Jonas Noreika pradeda aktyviai gelbėti žydus. Tai yra nusikalstamais įsitikinimais paremta visuomenės dezinformacija.

8.5. Dėl vadovavimo antinaciniam pogrindžiui

Pažymoje nurodoma, kad „1943 m. vasario 23 d. naciai J. Noreiką suėmė ir įkalino Štuthofio koncentracijos lageryje. Už masinį žydų sunaikinimą Lietuvoje atsakingas vokiečių saugumo policijos ir SD vadas Lietuvoje Karlas Jägeris J.Noreiką apkaltino tuo, kad „vadovavo lietuvių pasipriešinimo judėjimui ir ypač kurstė prieš Reicho komisaro paskelbtą lietuvių tautos mobilizaciją (*Štuthofio koncentracijos stovyklos kalinių kortelės, Archiwum Muzeum Stutthof, Sygn., I-III-11224*).

*Lietuvos istorijos instituto direktorius Alvydo Nikžentaičio teigimu, „Jo atleidimo iš apskrities pareigų priežastys tuo metu buvo nurodytos visiškai kitos. Ten nieko nėra apie jo antinacinę veiklą, vienintelis nusikaltimas, kurį jis padarė, tai parašė kritišką tekstą apie Vokietiją, kurio net nespėjo atspausdinti – gestapas greičiau sužinojo“.*⁵⁶ *Vilniaus universiteto profesoriaus Nerijaus Šepečio teigimu Jonas Noreika į koncentracijos stovyklą pateko kartu su kitais lietuviais (įskaitant Balį Sruogą), kaip parodomoji priemonė - nacių bausmė lietuvių tautai už nepaklusnumą suburti SS legionus. Be Jono Borevičiaus liudijimo, nėra jokių kitų įrodymų dėl Jono Noreikos dalyvavimo antinaciniame pogrindyje.*⁵⁷

Atsižvelgiant į akademikų argumentus, išvada dėl Jono Noreikos vadovavimo antinaciniam pogrindžiui yra nepagrįsta. Pogrindžio vado vardas yra suteikiamas remiantis tik nacių padiktuotu kalinio kortelės įrašu ir tautiečiams šališko liudininko parodymu, duotu 40 metų po įvykių.

Esminis atsakovo veiklos uždavinys (Įstatymo 4 str.) yra okupacinių režimų 1939-1990 metais vykdyto Lietuvos gyventojų fizinio bei dvasinio genocido tyrimas, istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas.

⁵⁶ <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/j-noreika-organizavo-zydu-gelbejimo-tinkla-siauliuose-nustate-genocido-centras-56-1248784?>

⁵⁷ <https://www.ziniuradijas.lt/laidos/greiti-pietus/ar-siandien-sunku-buti-istoriku?video>

Vilniaus universiteto profesoriaus Nerijaus Šepečio teigimu, “LGGRTC pažymoje apie Joną Noreiką nepateikia nieko naujo, o apie jį iš minėto dokumento nieko nesužinoma. **Čia kalbama ne apie teisingumą, ne apie tiesą, ne apie teisę ir tikrai ne apie istoriją.**”⁵⁸

9 IEŠKINIO REIKALAVIMAS

Atsižvelgiant į išdėstytą ir vadovaujantis Konstitucijos 30 str 2 d., CK 6. 246 str., 6.250 str., 6.263 str. ir Visuomenės informavimo įstatymo 19 str 2. d. , 22 str. 11 d. 1, 2, 4 punktais, 53 str., Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro įstatymo 4 str, 5 str. taip pat CPK 54 str., 80 str., 111-114 str., 135 str., **gerbiamo Teismo prašome:**

1. Pripažinti neteisėtomis Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro parengtas istorines pažymas:

- 2015 m. spalio mėnesio pažyma Jono Noreikos veikla nacių okupuotoje Lietuvoje;
- 2019-03-27 pažyma dėl Jono Noreikos veiklos;
- 2019-12-17 pažyma dėl Jono Noreikos veiklos antinacistiniame pogrindyje.

2. Panaikinti istorinių pažymų viešąją prieigą atsakovo internetinėje svetainėje, nuorodomis:

http://genocid.lt/UserFiles/File/Pazymos/201510_noreika_pazyma01.pdf;

http://genocid.lt/UserFiles/File/Titulinis/2019/20190327_noreika.pdf;

http://genocid.lt/UserFiles/File/Titulinis/2019/20191218_pazyma.pdf

3. Priteisi ieškovo patirtas bylinėjimosi išlaidas.

10. PROCESINIAI ASPEKTAI

Byloje ieškovą atstovaus advokatas Rokas Rudzinskas. Sutinkame procesinius dokumentus gauti elektroninio ryšio priemonėmis. Sutinkame, kad būtų priimtas sprendimas už akių CPK numatytais atvejais. Dėl taikos sutarties galimybių šiuo metu ieškovas negali pasisakyti.

PRIDEDAMA:

[Priedas Nr 1] Atstovavimo sutartis

[Priedas Nr 2] LCVA F 412 In 13, B6 L863 Shmuel Gochin šeimos sudėtis

[Priedas Nr 4] LCVA F. 412. In. 12 B. 67. L. 225 1922 m. vidaus pasas Nr. 623696 Mones Gochin

[Priedas Nr 5] LCVA-f1075-a2-b10-1108 1942-03-11 Telšių kurija-paasiaiškina dėl spaustuvės nusavinimo

[Priedas Nr 5.1] LCVA-f1075-a2-b10-187 1941-07-04-Juodikis-praso-stalo-valstybinei-spaustuvei

[Priedas Nr 5.2] LCVA-f1075-a2-b10-186 1941-07-04-Telšių savivaldybė leidimas-stalui valstybinei-spaustuvei

[Priedas Nr 7] LKP-f3377-a55-b41-1107-119-Vytautas-Stonis paaiškinimai dėl LAF struktūros

[Priedas Nr 8] Žemaičių žemė 1941 m. numeriai

⁵⁸ <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/istorikai-jei-lggrtc-pazyma-apie-j-noreika-butu-studento-darbas-ji-butu-ivertinta-labai-prastu-pazymiu-56-1249198?>

[Priedas 9] Žemaičių žemė Nr. 5 ištraukos
[Priedas Nr. 10] Ištraukos iš Mein Kempf - Žemaičių žemė Nr 2 ir 4
[Priedas Nr 12.] 1941 07 21 vokiečių komendantūrai išduoti 5 kaldras ir 3 pagalves
[Priedas Nr 12.1] Patirtos-išlaidos-vokiečiams Telšiai- 41-42 m
[Priedas Nr 12.2] 1941 07 02 Telšių apskrities viršininko nurodymas - žydų turto surinkimas - šaudmenis šauliams arba policijai
[Priedas Nr 13] Zenono Ivinskio liudijimas 1965 m. dėl Plungės ir Telšių žudynių
[Priedas Nr 16.1] 1941-06 - 30- Alkas prašo buvusios žydų fotolaboratorijos
[Priedas Nr 16.2] 1941 07 04 Povilas Rumbutis paskirtas Telšių savivaldybės ir Telšių žydų turto tvarkytoju
[Priedas Nr 16.3] 1941 07 04 baldai Telšių prokurorui Antaneliui
[Priedas Nr 16.4] 1941 07 08 policija-praso-baldų išsimokėtinai
[Priedas Nr 16.5] 1941-07-15 perleidžiama-skrybeliu-dirbtuve
[Priedas Nr 16.6] 1941 07 12 Telšių burmistro nurodymas - grobstomą turtą į savivaldybės sandėlį
[Priedas Nr 16.7] 1941 07 15 Telšių apskrities viršininko įsakymas dėl žydų turto grobstymo
[Priedas Nr 16.8] 1941 07 22 Savivaldybės įgaliojimas policijai pervežti į Telšius iš Rainių žydų turtą
[Priedas Nr 17] 1941 -09- 23 Telšių burmistro laiškas pristatyti Noreikai išlaidų sąmatą patirtą Telšių getui įrengti
[Priedas Nr 18] LCVA-f1075-a2-b19-13R-Teise Nesioti Ginkla Telšiai
[Priedas Nr 19.] Ištrauka iš Mato Krygerio knygos - Rūstūs prisiminimai
[Priedas Nr. 20.] LCVA-fR1441-a2-b10-VladasBauza-MirtiesBausme
[Priedas 22.1] LCVA R739,ap1,b4, l.12 LAF įsakymas Jonišio savivaldybei iki 15 liepos likusius žydus suregistruoti
[Priedas 22.2] LCVA R739,ap1,b4 l.11 LAF įsakymas Jonišio savivaldybei suregistruoti gyventojų slepiamą žydų turtą
[Priedas 22.3] LCVA R739ap1,b4, l.13 1941-07-10 LAF įsakymas žydams 20 000 RB bauda
[Priedas 23] LCVA-F-R1099-ap1-l8-1 1941 07 24 Šiaulių apskrities viršininko Urbaičio įsakymas smerkiantis LAF partizanų savivalės veikmus
[Priedas 24] LCVA R739ap1,b4, l.17 1941 07 24 LAF Šiauliai įsakymas Nr. 2
[Priedas Nr 25.] LCVA-f1075-a2-b6-l35-Noreikos Isakymas LAF Telsiai-1941 07 25
[Priedas Nr 25.1] 1941 07 25 Ramanausko ir Noreikos-rasto-priskyrimas Noreikai
[Priedas Nr 26] LCVA-fR-1099-a.1- b.2- 1137-Noreikos įsakymas dėl Tryškių žydų iškeldinimo.jpeg
[Priedas Nr 27] lcva-fr-1099-a1-b1-1113 1941-08-06 Noreikos įsakymas dėl žydų turto.jpg
[Priedas Nr 27.1] lcva-fr-1099-a1-b1-1113 1941-08-06 Noreikos įsakymas dėl žydų turto.jpg
[Priedas Nr 28] LCVA-fR-1099-ap1-b1-1 239-Noreika įsakymas dėl žydų turto Rugsejo 10.jpeg
[Priedas Nr 29] LCVA R1099-1-2-456 Noreikos įsakymas žydų turtas Į komisaro sąskaitą .jpeg
[Priedas Nr 31] (LCVA F., R-1099, ap.1, b.2, 1 -Šneiderio ūkio valdytojo paskyrimas
[Priedas Nr 32] LCVA F., R-1099, ap.1, b.2, 1.544 - JN žydo malūnas ir 20 ha žemės Šiauliečiui Galminui
[Priedas Nr 33]-LCVA-fR-1099-a1-b2- 1504-Žydų išnaudojimas prie geležinkelio darbų
[Priedas Nr 33.1]- LCVA-fR-1099-a1-b2- 1440-Žydų išnaudojimas prie geležinkelio darbų
[Priedas Nr 33.2] LCVA-fR-1099-a1-b2- 1338-Žydų išnaudojimas prie geležinkelio darbų
[Priedas Nr 33.3]- LCVA-fR-1099-a1-b2-1294-Žydų išnaudojimas prie geležinkelio darbų
[Priedas NR 35] Simonas Rakstys Zagares burmistras apklausa
[Priedas Nr 36.]LCVA-fR-1099-a1-b2-1-380-leidimas pasilikti dantų techniką
[Priedas Nr 37]LCVA-fR-1099-a2-b2-1133-Alga Šiaulių štabo kariams

[Priedas Nr 38] 1941 09 04 Gewecke pasitarimo dokumentai
[Priedas Nr 39.] Jono Noreikos anūkės Silvia Foti 2018-05-25 liudijimas dėl istorinių išvadų neteisėtumo
[Priedas Nr 40] 2019-04-10 Komisijos narių atsakymas į LGGRTC pareiškimą
[Priedas Nr 41] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020-04-01 nutartis administracinėje byloje eA-1768-624/2020
[Priedas Nr 42] Plungės turizmo ir informacijos centro knyga “Plungės žydų takais”
[Priedas Nr.43.] Atsakovo publikacija FACEBOOK
[Priedas Nr.43.1] Atsakovo publikacija FACEBOOK
[Priedas Nr. 44] 2015 -10 pažyma dėl Jono Noreikos veiklos II pasaulinio karo metais
[Priedas Nr. 45] 2019 -03- 27_ pažyma apie Joną Noreiką
[Priedas Nr. 46] 2019-12-18_pazyma del Jono Noreikos veiklos antinacistiniame pogrindyje
[Priedas Nr. 47] Žyminio mokesčio kvitas.

Grant Arthur Gochin atstovas
Advokatas Rokas Rudzinskas